Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Perusteen teksti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuslain perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan varhaiskasvatusta suunnitellaan, toteutetaan, arvioidaan ja kehitetään. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tämän määräyksen mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen oppimisen edellytyksiä, edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja varhaiskasvatuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Tämä perusteasiakirja on laadittu inkluusion periaatteiden mukaisesti, joita tarkastellaan erityisesti arvoperustaa käsittelevässä luvussa 2, toimintakulttuurin näkökulmasta luvussa 3 ja lapsen tuen näkökulmasta luvussa 5. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmän tarkoituksena on varmistaa koulutuksellinen tasa-arvo ja laatu sekä luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Ohjausjärjestelmän säädöspohjan muodostavat varhaiskasvatuslaki ja -asetus, valtioneuvoston asetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ohjausjärjestelmän eri osat uudistuvat, jotta varhaiskasvatuksen järjestämisessä pystytään ottamaan huomioon muutokset varhaiskasvatusta ympäröivässä maailmassa ja vahvistamaan varhaiskasvatuksen tehtävää kestävän tulevaisuuden rakentamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpia tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatus on tavoitteellista ja sitä suunnitellaan paikallisesti. Paikallista suunnittelua toteutetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrää varhaiskasvatuksen järjestämisestä sekä pedagogisista tavoitteista varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Perusteen teksti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja henkilöstöä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti tarkennettavia asioita, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen paikallista suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan varhaiskasvatuksen järjestäjällä kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa, jos ei erikseen muuta mainita. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Varhaiskasvatuksen paikallinen suunnittelu

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa on otettava huomioon tämän perusteasiakirjan määräykset ja sisällöt. Varhaiskasvatusta suunnitellaan siten, että suunnittelu ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Varhaiskasvatuksen järjestäminen sisältää varhaiskasvatuksen suunnittelun lisäksi varhaiskasvatuksen toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen. Paikallinen suunnittelu on strateginen ja pedagoginen työväline, joka tarkentaa varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa ja toimipaikkojen työtä. Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi laatia tavoitteellisen varhaiskasvatuksen järjestämisen tueksi paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman.

Paikallista suunnittelua tehdessä huomioidaan paikalliset erityispiirteet, eri toimintamuodot, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikallista suunnittelua voidaan tehdä eri varhaiskasvatuksen järjestäjien yhteistyönä. Paikallinen suunnittelu voi tarkentaa valtakunnallisia perusteita ja paikallisessa suunnittelussa tulee noudattaa lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä tavoitteita tai sisältöjä.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa otetaan huomioon paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- kotoutumissuunnitelma
- yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa ja antaa edellytykset varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää varhaiskasvatusta paikallisesti.

Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin (ks. lisää arvioinnista luvussa 7). Lasten näkemykset on selvitettävä ja otettava huomioon varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Paikallisen suunnittelun yhteydessä tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien asiantuntijoiden ja viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen järjestäjä huomioi suunnittelussa myös muilla kielillä annettavan varhaiskasvatuksen.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardasta tuotettua arviointitietoa sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tuottamia arviointityökaluja. Arviointia käsitellään tarkemmin

luvussa 7.

Paikallinen tarkennus

Mikkelissä varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman. Paikallinen suunnitelma laaditaan ePerusteet-palveluun. Suunnitelmassa on aluksi kirjattuna valtakunnalliset perusteet ja sen jälkeen paikalliset tarkennukset. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu suomen kielellä ja se koskee kaikkia Mikkelin varhaiskasvatuksen toimintamuotoja (kunnalliset ja yksityiset päiväkodit, kunnallinen ja yksityinen perhepäivähoito, avoin varhaiskasvatus). Paikallisten tarkennusten muokkauksissa on käytetty apuna tekoälyä Mikkelin kaupungin ohjeistusten mukaisesti.

Mikkelin paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on saatavilla ja luettavana sähköisesti ePerusteet -palvelussa, joka on linkitetty kaupungin verkkosivuille. Huoltajia tiedotetaan paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta sekä yksikön vuosisuunnitelmasta perheen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja huoltajailloissa.

Mikkelin paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on tukea henkilöstöä toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa valtakunnallisten määräysten mukaisesti ja tuoda esiin mikkeliläisen varhaiskasvatuksen painotuksia. Paikallisen suunnitelman lisäksi henkilöstölle tuotetaan tukimateriaalia toiminnan toteuttamiseen.

Vuoden 2026 paikallisia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ovat varhaiskasvatuksen kehittämisryhmässä valmistelleet pedagoginen suunnittelija Riikka Nikkari, päiväkodin johtajat Nina Jussi-Pekka ja Jaana Vartiainen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja Maaret Hujanen. Työryhmään kutsuttiin myös yksityisen varhaiskasvatuksen edustajia. Työskentelyä ovat ohjanneet varhaiskasvatusjohtaja Taina Halinen sekä palvelupäällikkö ja varhaiskasvatusjohtajan sijainen Leila Korhonen.

Työryhmä kokoontui kevään ja kesän 2026 aikana perehtyen Opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman muutoksia koskeviin webinaareihin ja materiaaleihin, keskustellen sekä tarvittavia muokkauksia tehden. Paikallisten tarkennusten perustana on käytetty Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelmaa vuodelta 2022 sekä muita paikallisesti ohjaavia suunnitelmia.

Ydintyöryhmän lisäksi paikallisia kirjauksia ovat valmistelleet suomi toisena kielenä -opettajat Anne Moisio ja Tuija Vähätiitto, digipedagogi Veronika Juhász, palvelukoordinaattori Rosa-Emilia Repo, erityisvarhaiskasvatuksen koordinaattorit Pirjo Iskanius ja Jaana Romppanen sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajien tiimi. Päiväkodin johtajien kehittämispäivissä käyty pedagoginen keskustelu sekä ajankohtaiset paikalliset arvioinnit on huomioitu kirjauksissa. Lisäksi on konsultoitu avoimen varhaiskasvatuksen ohjaajaa Saara Auvista, kotoutumiskoordinaattori Riitta Lappia sekä kulttuuripalveluita. Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisalta kirjauksia ovat kommentoineet Noora Valjakka, Mari Pihl ja Anna Mustonen. Paikallisia tarkennuksia ovat voineet kommentoida myös päiväkodin johtajat, varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä yksityisen varhaiskasvatuksen edustajat.

Lasten ja huoltajien näkökulmia on tuotu mukaan kevään 2025 ja 2026 laatukyselyistä sekä Kehittävä palaute -aineistosta vuodelta 2025. Henkilöstön näkemyksiä on kerätty kevään 2026 aikana ja hyödynnetty erityisesti leikkiä ja kehittämistä käsittelevissä osioissa.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa täydentävät paikalliset suunnitelmat ja ohjelmat

Mikkelin kaupunkistrategia määrittelee palvelutoiminnan arvot, tavoitteet ja toimenpiteet.

Etelä-Savon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on lastensuojelulakiin perustuva maakuntatason suunnitelma, joka koskee 0–29-vuotiaita lapsia ja nuoria sekä heidän perheitään. Suunnitelmassa korostetaan perhekeskustoimintaa, avointa toimintaa, varhaista tukea ja palveluverkostoa.

Etelä-Savon perhekeskustoiminnan toimintasuunnitelma 2026–2029

Mikkelin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelma ohjaa henkilöstön toimintaa sekä välittää asukkaille ja asiakkaille tietoa kaupungin palvelujen perustasta sisältäen mm. turvallisemman tilan periaatteet

Mikkelin osallisuus- ja vuorovaikutusohjelma pohjautuu kaupungin strategiassa määriteltyihin hyvää elämää, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukeviin asioihin sekä Etelä-Savon maakuntaliiton ja Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan osallisuusohjelman periaatteisiin.

Mikkelin kaupungin kotoutumisohjelma perustuu lakiin kotoutumisen edistämisestä. Kaupungin palvelut ovat yhdenmukaisia asukkaan kielestä tai taustasta riippumatta. Kotoutuminen on kaksisuuntaista ja kuuluu kaikille.

Kieli- ja kulttuuritietoisuuden opas Mikkelin varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen kuvaa kieli- ja kulttuuritietoisen pedagogiikan keskeisiä tavoitteita, sisältöjä ja arviointia, kasvatusyhteistyön lähtökohtia sekä monialaista yhteistyötä.

Mikkelin varhaiskasvatuksen digisuunnitelma ohjaa, tukee ja yhdenvertaistaa henkilöstön tietoturva ja tietosuojakäytänteitä. Suunnitelma sisältää ohjeistuksia työssä käytettävien välineiden ja laitteiden sekä niiden sisältöjen vastuullisesta käytöstä.

KulttuuriKameli on Mikkelin varhaiskasvatuksen ja kulttuuripalveluiden kulttuurikasvatussuunnitelma, jonka tarkoituksena on tarjota kaikille kunnallisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen lapsille yhdenvertainen mahdollisuus kulttuuriin ja taiteeseen. KulttuuriKameli jatkuu perusopetuksen Kulttuuripolkuna.

Lukeva Mikkeli –lukutaitostrategia 2030 kuvaa lukutaitotyön nykytilaa Mikkelissä, kokoaan lähivuosien tavoitteet lukutaitotyölle ja antaa toimenpide-ehdotuksia tavoitteiden toteuttamiseksi.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja **perusopetuksen opetussuunnitelma** on huomioitu varhaiskasvatuksen paikallisissa tarkennuksissa. Varhaiskasvatus on osa esi- ja perusopetuksen jatkumoa.

Varhaiskasvatuksen toimipaikkakohtainen suunnittelu

Jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä ja ryhmäperhepäiväkodissa laaditaan toimintavuoden alussa yhdessä henkilöstön kanssa vuosisuunnitelma, johon sisältyy toimipaikkakohtainen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä suunnitelma lasten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Vuosisuunnitelman laadinnasta vastaa päiväkodin johtaja. Vuosisuunnitelmaan kirjataan käsittely henkilöstön kanssa sekä kuvataan perheiden osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Yksiköiden vuosisuunnitelmat toimitetaan varhaiskasvatusjohtajan luettavaksi erillisen ohjeistuksen mukaisesti. Vuosisuunnitelman toteutumista arvioidaan jatkuvan arvioinnin periaattein. Toimintavuoden lopuksi arviointi palautetaan varhaiskasvatusjohtajalle.

Avoimeen varhaiskasvatukseen laaditaan vuosittain toimintasuunnitelma. Suunnitelmasta vastaa avoimen varhaiskasvatuksen ohjaaja. Avoimen varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta vastaa varhaiskasvatuksen järjestäjä yhteistyössä toimijoiden kanssa. Suunnitelma päivitetään vähintään joka kolmas vuosi.

Lapsiryhmätiimeissä laaditaan vuosittain tiimisopimukset, joiden toteutumista arvioidaan toimintavuoden aikana.

Jokaiselle varhaiskasvatukseen osallistuvalle lapselle laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, josta tässä asiakirjassa käytetään lyhennettä lapsen vasu. Huoltajien kanssa käydään lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut (vasukeskustelut).

Yllä mainittujen lisäksi toimipaikoissa on mahdollista laatia ryhmäkohtaisia toiminta- tai varhaiskasvatussuunnitelmia.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntea lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan henkilöstön pedagogiselle toiminnalle. Ne kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla ja oppimisympäristöillä tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Tavoitteita asetettaessa otetaan huomioon myös huoltajan ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden näkemykset lapsen hyvinvoinnista, kehityksestä, oppimisesta, ja tuen tarpeista.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on toiminnan suunnittelun ja arvioinnin väline. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen

erityisopettaja voi osallistua perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin osallistuvat tarvittaessa myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Varhaiskasvatuksessa annettavaa tukea käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä varhaiskasvatuksen pedagogisten toimintakäytäntöjen vaikutuksia lapsen kehitykseen ja oppimiseen seurataan säännöllisesti. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy. Lapsen tuen tarvetta sekä tuen riittävyyttä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta on arvioitava ja suunnitelmaa päivitettävä aina tuen tarpeen muuttuessa. Jos lapsi saa tehostettua tai erityistä tukea, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti. Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti pedagogiselle toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin, toiminnan järjestelyihin, pedagogiikan toteutumiseen ja tukitoimien vaikuttavuuteen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat pedagogiset tavoitteet toiminnalle sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot lapsen mahdollisesta lääkehoitosuunnitelmasta
- lapsen mielipiteet sekä henkilöstön ja huoltajan yhteisistä keskusteluista nousseet keskeiset näkemykset
- suunnitelman laatija ja suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan tässä luvussa ja muualla tässä perusteasiakirjassa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa paikallisesti lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen käytännöt.

Paikallinen tarkennus

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa hänelle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Päiväkodeissa lapsen vasun laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja, joka on pääsääntöisesti aina mukana lapsen vasukeskusteluissa. Suunnitelman laatimiseen voi osallistua myös muuta henkilöstöä. Suunnitelmaa tarkennetaan tarvittaessa ja arvioidaan vähintään kerran vuodessa.

Lapsen vasu laaditaan lähtökohtaisesti sähköisenä. Huoltajilla tulee olla mahdollisuus kirjata havaintojaan ja näkemyksiään lapsen vasuun. Lapsen näkemykset huomioidaan vasun laadinnassa ja arvioinnissa ikätasoisesti, esimerkiksi havainnoimalla lapsen mielenkiinnon kohteita, vahvuuksia, tarpeita, kehittymässä olevia taitoja ja kaverisuhteita sekä kysymällä lapsen mielipiteitä. Lisäksi arvioidaan pedagogiselle toiminnalle asetettujen tavoitteiden vaikuttavuutta. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja arviointiin muun muassa pedagogisen dokumentoinnin avulla.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa yksityisessä varhaiskasvatuksessa edellytettävien lomakkeiden laatimisesta.

Perhepäivähoidossa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatii perhepäivähoitaja yhdessä huoltajien kanssa. Esihenkilöt opastavat perhepäivähoitajia lapsen vasun teossa ja vastaavat viime kädessä laadinnasta.

Yksityisessä perhepäivähoidossa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan itsenäisesti. Vasujen laatimisvelvoitteen toteutuminen tarkistetaan varhaiskasvatuksen järjestäjän vuosittaisilla valvontakäynneillä.

Lapsen vasuun liitetään varhaiskasvatuksessa aloittavan lapsen lomake, neljävuotiaan terveystarkastuksen Terveisiä päiväkodista ja neuvolasta -lomake sekä tarvittaessa lapsen lääkehoitosuunnitelma, kiinnipitoilmoitukset, Kielipeda -työväline sekä hallintopäätökset.

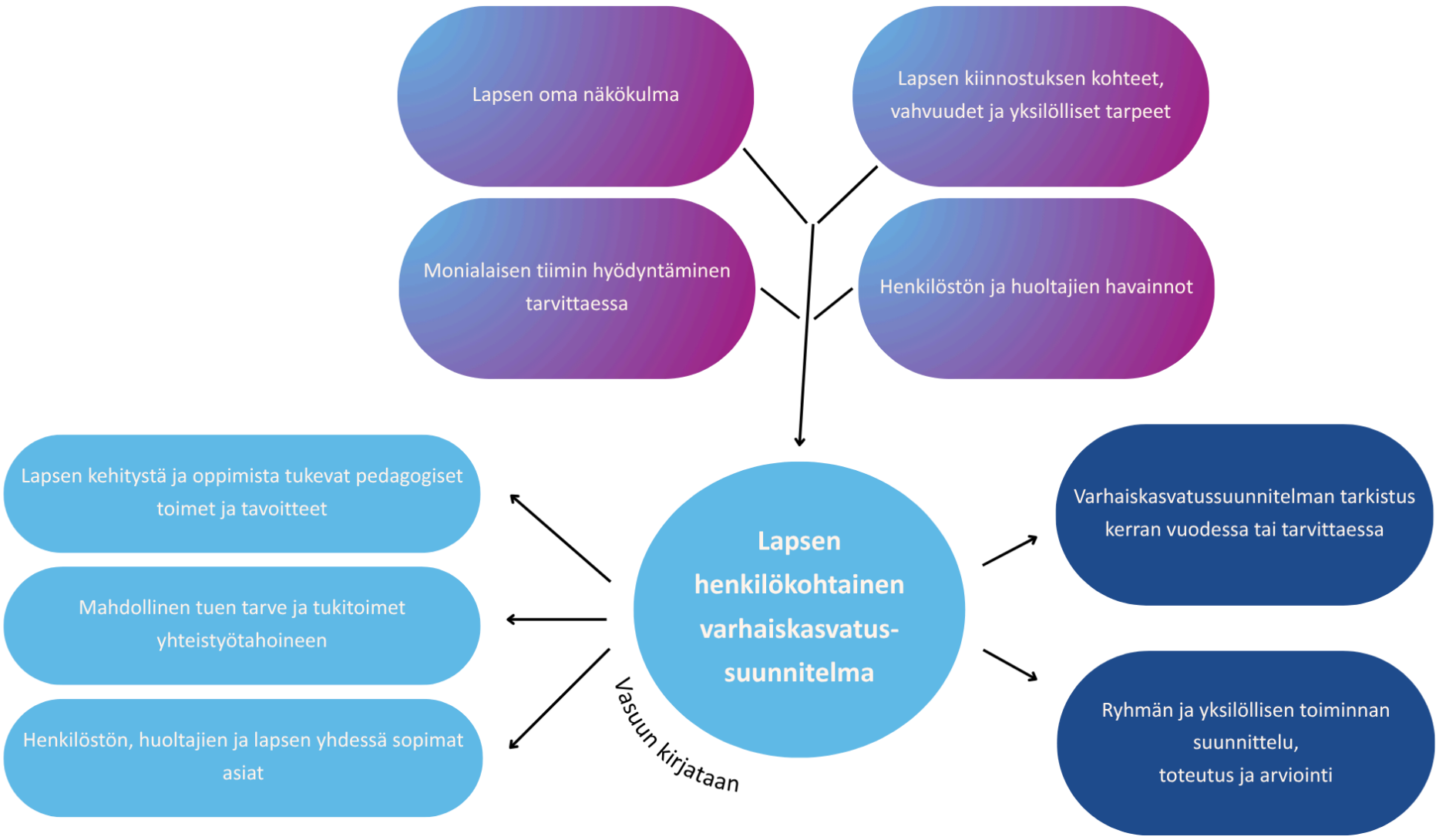

Kuvio 1. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Tiedonsiirto varhaiskasvatuksen aikana

Lapsen siirtyessä ryhmästä tai varhaiskasvatusyksiköstä toiseen, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyvän tiedon siirrosta vastaa se taho, jolta lapsi siirtyy. Huoltajille kerrotaan tiedonsiirrosta ja sen sisällöstä. Tehostettua tai erityistä tukea saavan lapsen tiedonsiirrossa voi varhaiskasvatuksen erityisopettajan lisäksi olla mukana myös muita lapsen ja perheen kanssa yhteistyötä tekeviä monialaisia toimijoita. Tiedonsiirto tuen aikana on kuvattu tarkemmin luvussa 5.3.

Tiedonsiirron osalta toimitaan samoin lapsen siirtyessä toisen järjestäjän varhaiskasvatukseen tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Tietojen siirtämiseen käytetään ensisijaisesti sähköisiä järjestelmiä.

Henkilötietojen käsittely

Henkilötietoja suojataan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen GDPR:n periaatteiden mukaisesti. Henkilöstöllä tulee olla riittävästi aikaa tietoturvan ja tietosuojan perusteiden harjoittelemiseen. Henkilöstö tarkastelee ja käsittelee lasten ja huoltajien henkilötietoja vain, kun se on työtehtävien kannalta tarpeellista. Lasten ja huoltajien henkilötiedoista keskustellaan ryhmiä ylittävästi vain, jos sillä on esimerkiksi lapsen terveyteen liittyvä peruste.

Henkilötietoja kerätessä on muistettava tiedon keräämisen minimointi: vain tarpeellisen tiedon kerääminen on perusteltua. Henkilöstö ei milloinkaan luo rekistereitä esimerkiksi huoltajien puhelinnumeroista, vaikka huoltajat näin itse pyytäisivät. Henkilötietoja käsitteleviä tietoja ei jaeta milloinkaan vapaa-ajalla tai sosiaalisessa mediassa organisaation ulkopuolisille tai sen sisäisille henkilöille.

Sähköiset ja paperiset asiakirjat

Sähköiset asiakirjat, jotka sisältävät henkilötietoja, on säilytettävä asianmukaisella, tietohallinnon linjausten vaatimalla tavalla. Ennen sähköisten asiakirjojen tulostamista on arvioitava, onko tulostaminen välttämätöntä. Paperiset asiakirjat, joissa käsitellään lasten, huoltajien tai henkilöstön salassa pidettäviä tietoja, säilytetään aina lukituissa kaapeissa ja tiloissa, joihin ulkopuolisilla ei ole pääsyä. Salassa pidettäviin asiakirjoihin sisältyvät varhaiskasvatuksessa muun muassa lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatuksen suunnitelmat ja terveystiedot sekä huoltajien ja henkilöstön tiedot, esimerkiksi kotiosoitteet tai puhelinnumerot. Salassa pidettäviä asiakirjoja tai lasten henkilötietoja, kuten valokuvia ja videoita ei säilytetä milloinkaan sähköpostissa.

Henkilöstö on tietoinen, että pelkästään tiedon katseleminen tai hakeminen sähköisestä järjestelmästä on henkilötietojen käsittelyä. Salassa pidettäviä henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja lähetetään sähköpostitse vain salatulla sähköpostilla ja skannataan salatulla skannauksella (mikäli jälkimmäinen ominaisuus on yksikön laitteessa). Henkilötietoja sisältäviä materiaalia ei saa tallentaa suojaamattomille muistitikuille tai muille ulkoisille lisämuisteille edes väliaikaisesti.

Henkilötietoja sisältäviä asiakirjoja ei saa jättää näkyviin lapsiryhmätilaan eikä niitä saa toimittaa huoltajille esimerkiksi heidän postilaatikkoihinsa. Paperiset asiakirjat (esimerkiksi psykologien, lääkäreiden ja terapeuttien lausunnot sekä tutkimus- ja hoitoyhteenvedot) säilytetään lapsen varhaiskasvatusyksikössä lukitussa kaapissa. Lapsen siirtyessä toiseen varhaiskasvatus- tai esiopetusyksikköön, asiakirjat siirretään huoltajien luvalla tai palautetaan huoltajille. Asiakirjojen säilytyksessä ja arkistoinnissa noudatetaan Mikkelin varhaiskasvatuksen voimassa olevan arkistointisuunnitelman mukaisia säilytysaikoja ja -tapoja. Arkistointisuunnitelmaa päivitetään, jos lainsäädännössä tai määräyksissä tapahtuu muutoksia. Asiakirjat on hävitettävä tietoturvallisesti silppuamalla, mikäli niiden säilytykselle ei ole enää tarvetta. Hävitettäviä asiakirjoja ei saa säilyttää tavallisissa paperinkeräys tai roska-astioissa, eikä niitä varastoida lapsiryhmätiloissa myöhemmin hävitettäväksi.

1.4 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että paikallisessa suunnittelussa noudatetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Järjestäjä tarkentaa paikallisen suunnittelun avulla lain velvoittamista sekä tässä asiakirjassa määrättävistä asioista, sopii tarvittavien tahojen kanssa yhteisistä toimintatavoista ja konkretisoi varhaiskasvatuksen toteuttamista, arviointia ja kehittämistä toimipaikoissa. Paikallisen suunnittelun avulla järjestäjä huolehtii tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisen edellytyksistä varhaiskasvatuksen toimipaikoissa ja lapsiryhmissä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä varhaiskasvatuksen paikallisessa suunnittelussa tarkennetaan. Paikallisesti määritellään, mitkä asiat vaativat järjestäjän osalta myös päätöksen tekemistä.

Paikallista suunnittelua tehdessä varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräystä toteutetaan. Paikallisesti tarkennetaan

- miten paikallisessa suunnittelussa huomioidaan suomen kielellä, ruotsin kielellä ja saamen kielellä järjestettävä varhaiskasvatus sekä tarvittaessa muilla kielillä annettava varhaiskasvatus
- millaista paikallisen suunnittelun rakennetta käytetään. Jos varhaiskasvatuksen järjestäjä laatii paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman, voi sen tehdä kokonaan tai osittain järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka-, ryhmä- tai toimintamuotokohtaisena tai alueellisina suunnitelmina
- miten paikalliset erityispiirteet, varhaiskasvatuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat paikalliset suunnitelmat otetaan huomioon
- miten varhaiskasvatuksen järjestäjä varmistaa, että varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on edellytykset osallistua paikalliseen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapset ja huoltajat osallistuvat varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin toimipaikassa
- miten lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä selvitetään ja otetaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen prosessi paikallisesta näkökulmasta. Järjestäjä määrittelee lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, seurantaan ja arviointiin liittyvän yhteistyön ja vastuut varhaiskasvatuslain sekä tämän perusteasiakirjan mukaisesti. Lisäksi tarkennetaan, miten huoltajille annetaan mahdollisuus valmistautua keskusteluun hyvissä ajoin sekä miten lapsen näkemykset otetaan huomioon lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa
- miten yhteistyö toteutetaan esiopetuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa
- varhaiskasvatuksen salassa pidettävien tietojen käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvät käytännöt
- varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- miten paikallisesta suunnittelusta viestitään.

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

- Saavutettavuusseloste
- Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

2 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Perusteen teksti

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä ja eriarvoistumista. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Perusteen teksti

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatuslain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen valvontaviranomaisia ovat kunnan tai kuntayhtymän järjestämän ja tuottaman varhaiskasvatuksen osalta Lupa- ja valvontavirasto. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, sekä Lupa- ja valvontavirasto. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ilmoitusvelvollisuus huomatessaan epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamisessa, ja ilmoituksen vastaanottaneen varhaiskasvatuksen toimipaikan toiminnasta vastaavan henkilön tulee viivytyksettä käynnistää tarvittavat toimet epäkohdan tai ilmeisen epäkohdan uhan poistamiseksi.

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun

henkilöön liittyvän syyn perusteella. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet.

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada tukea, riippumatta varhaiskasvatuksen järjestäjästä. Varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inkluusioperiaatteen mukaisesti, jolloin kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on tarpeen mukaan toimittava yhteistyössä sosiaali- ja terveydenhuollosta vastaavien tahojen kanssa lapsen tarvitseman tuen ja palvelujen kokonaisuuden arvioimiseksi, suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi (katso luku 3.3).

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea (myöhemmin lapsen tuki) ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan varhaiskasvatuslakia, sosiaalihuoltolakia, vammaispalvelulakia, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia ja terveydenhuoltolakia sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen suunnittelun ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

1. edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
2. tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista inklusiivisten periaatteiden mukaisesti;
3. toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
10. toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa myös jo ennen kuin lapselle haetaan varhaiskasvatuspaikkaa . Huoltajalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatukseen. Lisäksi huoltajalle annetaan mahdollisuus saada tietoa lapsen varhaiskasvatuspäivästä. Huoltajan osallistumisesta lapselle mahdollisesti annettavan tuen suunnitteluun ja arviointiin kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1). Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, lastenneuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja

lastensuojeluilmoituksen tekemistä.

Paikallinen tarkennus

Mikkelissä varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat valtakunnallisten säädösten ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lisäksi kaupungin yhteiset toimintaperiaatteet, palveluohjauksen käytännöt, yksityisen varhaiskasvatuksen ohjaus ja valvonta sekä toiminnan arviointi. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma ohjaa kunnallista ja yksityistä varhaiskasvatusta kaikissa toimintamuodoissa.

Palveluohjauksessa huoltajia neuvotaan varhaiskasvatuksen vaihtoehdoista, varhaiskasvatukseen hakemisesta ja lapsen tarpeisiin sopivan varhaiskasvatuspaikan löytämisestä. Perheiden kielelliset ja kulttuuriset lähtökohdat huomioidaan palveluohjauksessa, varhaiskasvatuksen aloituksessa ja huoltajayhteistyössä. Tarvittaessa käytetään tulkkausta ja muita viestintää tukevia keinoja.

Yksityistä varhaiskasvatusta ohjataan ja valvotaan Mikkelissä yhteisten valvontakäytäntöjen mukaisesti. Ohjauksen ja valvonnan tavoitteena on varmistaa, että yksityiset palveluntuottajat toteuttavat varhaiskasvatusta alaa koskevan lainsäädännön, säädösten, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Mikkelin paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti. Yksityisiä päiväkoteja varten on laadittu palvelusetelisääntökirja, jota jokainen yksityinen päiväkoti sitoutuu noudattamaan.

Varhaiskasvatuksen järjestämisessä tehdään yhteistyötä kaupungin eri palvelujen, esiopetuksen, perusopetuksen, Etelä-Savon hyvinvointialueen sekä muiden lapsen ja perheen kannalta tarpeellisten toimijoiden kanssa. Jokainen työntekijä vastaa työtehtävänsä mukaisesti siitä, että varhaiskasvatusta toteutetaan ajantasaisten velvoitteiden ja paikallisten toimintaperiaatteiden mukaisesti.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatuslaissa määritellään, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Myös tuen antamisen mahdollisuudet vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon varhaiskasvatusta suunniteltaessa ja tavoitteita täsmennettäessä. Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät ja henkilöstörakenne tulee muodostaa siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa noudatetaan henkilöstön mitoitukseen ja ryhmien enimmäiskokoon sekä tukeen liittyviä säännöksiä. Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien koulutus ja osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja.

Varhaiskasvatuslaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat, toteuttavat, arvioivat ja kehittävät toimintaa yhteistyössä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatuslain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan ja lapselle annettavan tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Paikallinen tarkennus

Varhaiskasvatusta järjestetään kunnallisissa päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodissa ja perhepäivähoidossa sekä yksityisissä päiväkodeissa ja yksityisessä perhepäivähoidossa. Tietoa varhaiskasvatuksen toimintamuodoista ja päiväkodeista löytyy Mikkelin kaupungin verkkosivuilta, varhaiskasvatuksen sosiaalisen median sivustoilta, sähköisestä ja painetusta esitteestä sekä yksityisten toimijoiden omista viestintäkanavista.

Vuorohoitoa järjestetään osassa kunnallisista päiväkodeista, tarvittaessa vuorokauden ympäri kaikkina viikonpäivinä. Lisäksi Mikkelissä on päiväkoteja, joissa aukioloaikaa jatketaan tarvittaessa sekä aamusta että illasta.

Loma-aikoina varhaiskasvatusta järjestetään alueellisesti päivystävissä yksiköissä kaikille varhaiskasvatusta tarvitseville lapsille.

Avointa varhaiskasvatusta järjestetään keskustassa Leikkituvalla useina päivinä viikossa. Avoimen varhaiskasvatuksen toiminta on alle kouluikäisten lasten perheille suunnattua maksutonta toimintaa, johon ei tarvitse erikseen hakea tai ilmoittautua. Avoimen varhaiskasvatuksen toiminnasta tiedotetaan tarkemmin Leikkituvan sosiaalisen median kanavissa.

Lisäksi Mikkelissä toimii lapsiperheiden avoin kohtaamispaikka Koppa, jonka toimintaa toteutetaan laajempana monialaisena yhteistyönä paikallisten toimijoiden kesken.

Toimintamuotojen kesken tehdään esimerkiksi kehittämis- ja koulutusyhteistyötä.

Varhaiskasvatuksen lapsiryhmät muodostetaan varhaiskasvatushakemusten perusteella huoltajien, palveluohjauksen ja yksikön johtajien yhteistyönä.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Perusteen teksti

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapsi tuo varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajan ja lapsen väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapsen kanssa. Huoltajan ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lapsen elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Keskusteltaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntea jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia ja ennakoitavia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää

varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.

Varhaiskasvatukseen hakeminen

Kunnalliseen varhaiskasvatukseen haettaessa huoltajat täyttävät sähköisen hakemuksen, jonka linkki löytyy varhaiskasvatuksen verkkosivuilta. Mikäli huoltajan ei ole mahdollista täyttää hakemusta sähköisesti, hän voi olla-yhteydessä varhaiskasvatuksen palveluohjaukseen. Yhteystiedot löytyvät varhaiskasvatuksen verkkosivuilta sekä esitteestä. Varhaiskasvatuspaikkaa järjestäessä pyritään huomioimaan lapsen tarpeet sekä huoltajien toiveet.

Yksityiseen varhaiskasvatukseen haetaan ottamalla yhteyttä suoraan päiväkotiin tai perhepäivähoitajaan.

Yhteistyö perheiden kanssa varhaiskasvatuksen alkaessa

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota yhteistyöhön ja perheisiin tutustumiseen. Tavoitteena on, että lapsen siirtyminen varhaiskasvatukseen sujuu mahdollisimman joustavasti ja lasta yksilöllisesti tukien. Päiväkodin johtaja ottaa yhteyttä perheeseen ja kertoo aloituskäytännöistä sekä sopii tapaamisesta ennen lapsen varhaiskasvatuksen aloitusta. Tapaamisessa käsitellään aloittamiseen liittyviä asioita.

Kaikille varhaiskasvatuksessa aloittaville perheille tarjotaan mahdollisuutta lapsiryhmän varhaiskasvatuksen työntekijän tai työntekijöiden tutustumiskäyntiin lapsen kotona. Tutustumiskäyntiä suositellaan toteutettavaksi ennen varhaiskasvatuksen aloitusta tai kuukauden sisällä aloituksesta. Tutustumiskäynti suunnitellaan etukäteen ja sen kesto on enintään yksi tunti. Tutustumiskäynnille on suositeltavaa osallistua kaksi työntekijää. Mikäli suosituksesta poiketaan, tutustumiskäynnin toteutusta arvioidaan yksikössä etukäteen. Tutustumiskäynnin jälkeen huoltajat ja työntekijät tutustuttavat lasta tulevaan ryhmään ja varhaiskasvatuspaikan käytäntöihin yhdessä sovituilla tavoilla. Perheeseen ja lapseen tutustuttaessa käytetään Aloittavan lapsen lomaketta ja/tai Lapset puheeksi -keskustelua.

Siirtymät varhaiskasvatuksen aikana ja esiopetukseen

Lapsiryhmien välinen tiedonsiirto on kuvattu luvussa 1.3.1 ja lapsen tuen osalta luvussa 5.3.

Lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, tutustuminen ja siirtymä suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa.

Huoltajia tiedotetaan esiopetukseen hakemisesta sähköisissä viestintäkanavissa, kaupungin verkkosivuilla ja päivittäisissä keskusteluissa. Esiopetusta järjestetään osassa päiväkodeista. Päiväkodeissa esiopetusryhmät toimivat tiiviisti yhteistyössä muiden ryhmien kanssa. Mikäli lapsen esiopetus järjestetään toisessa yksikössä tai perusopetuksen yhteydessä, esiopetusta edeltävänä keväänä tutustutaan esiopetuksen tiloihin ja toimintaan sekä tiedotetaan perheitä siirtymään liittyvistä käytännöistä.

2.4 Arvoperusta

Perusteen teksti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseen, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Henkilöstön tehtävänä on aktiivisesti puuttua kiusaamiseen, rasismiin ja väkivaltaan. Henkilöstö huolehtii, että jokainen lapsi kokee varhaiskasvatuksessa olonsa turvalliseksi, eikä tule ulossuljetuksi.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada riittävää ja oikea-aikaista tukea varhaiskasvatuksessa. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, vammasta, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyyden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

Paikallinen tarkennus

Mikkelissä Ilo kasvattaa! Henkilöstön kuvauksen mukaan se tarkoittaa muun muassa läsnäoloa, leikkiä ja leikillisyyttä, huumoria, naurua ja hymyä, välittämistä, hyvinvointia, innostusta, rakkautta, rentoutta, hassuttelua, onnellisuutta, yhdessä tekemistä, mielikuvitusta ja kohtaamista.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa käydään jatkuvia arvokeskusteluja, joissa apuna ovat esimerkiksi arvotaulut, lapsi-, oppimis- ja hyvinvointikäsitykset sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu.

Arvojen toteuttamisen tueksi vuosisuunnitelmaan määritellään toimintakauden keskeiset arvot sekä niihin perustuvat arvoteot, joiden toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan. Varhaiskasvatuksen arvot tehdään näkyviksi ja niistä käydään keskusteluja huoltajien ja lasten kanssa.

Mikkelissä varhaiskasvatus perustuu valtakunnallisen arvoperustan ohella kaupungin strategiassa määriteltyihin arvoihin, kaupungin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelmaan, muihin paikallisesti ohjaaviin suunnitelmiin sekä varhaiskasvatuksen johdon (päiväkodin johtajat ja apulaisjohtajat, varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja hallinto) valitsemiin arvioihin: arvostus, läsnäolo ja yhteistyö.

Varhaiskasvatuksen arvoperustan toteutumisesta vastaavat kaikki työntekijät yhteistyössä ja työtehtävänsä mukaisesti. Mikkelin varhaiskasvatuksessa leikillä on erityinen arvo, mikä osoitetaan lapsuuden ja lasten arvostuksella, leikkiympäristöjä kehittämällä, lasten mielenkiinnon kohteita ja leikkialoitteita huomioimalla sekä henkilöstön leikkiosaamista kehittämällä.

Mikkelin arvot

Mikkeli - kansainvälinen puhtaan veden ja kokonaisturvallisuuden päämaja Saimaalla.

- Reilu. Toimimme inhimillisesti ja yhdenvertaisesti. Jokainen voi olla oma itsensä.
- Rohkea. Teemme päätöksiä, kokeilemme uutta ja uudistumme muuttuvassa maailmassa.

- Rakentava. Toimimme avoimesti, vastuullisesti ja yhteistyötä vahvistaen.
- Turvallinen. Rakennamme turvallista arkea, ennakoimme riskejä ja huolehdimme varautumisesta yhdessä.

2.5 Oppimiskäsitys

Perusteen teksti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoidessa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatusikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Perusteen teksti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä henkilöstön yhteistä ymmärrystä siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatus, opetus ja hoito muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämisessä. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestävällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetuksessa huomioidaan lapsille luontainen uteliaisuus ja tutkimisen halu. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7), pedagogiselle toiminnalle (luku 4), ja lapsen tuelle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää ja osa pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisessa suunnittelussa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- digitaalinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Perusteen teksti

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään erilaisia ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Perusteen teksti

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida ja pohtia omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Perusteen teksti

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikkumisen ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ja käyttäytymisen säätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, ymmärtämään, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito

Perusteen teksti

Monilukutaitoa tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito edistää lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Paikallinen tarkennus

Mikkelissä lasten medialukutaitoja tuetaan osana suunnitelmallista tunne- ja vuorovaikutustaitojen opetusta. Lapsia ohjataan kehittämään valmiuksia, joiden avulla he osaavat toimia turvallisesti digitaalisissa ympäristöissä sekä suojata tarvittaessa itseään ja vertaisiaan. Digiturvataitoja vahvistetaan yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Henkilöstö tukee lasten medialukutaidon ja kriittisen ajattelun kehittymistä huomioiden digitaalisten ympäristöjen ajankohtaiset mahdollisuudet, ilmiöt ja haasteet. Lapsia kannustetaan tuottamaan erilaisia mediasisältöjä, joita hyödynnetään oppimisympäristöjen ja sisältöjen rikastuttamisessa.

Henkilöstön monilukutaidon osaamista vahvistetaan Mikkelin lukutaitostrategian mukaisesti. Monilukutaitoa täydentää myös kulttuurikasvatusohjelma KulttuuriKameli, jossa lapset pääsevät vuosittain mukaan paikallisiin kulttuuri- ja taidekokemuksiin. Leikkiympäristöihin sisältyy, ja niihin voidaan liittää, useita monilukutaidon osa-alueita, kuten erilaisia kirjoitettuja tekstejä, kuvia ja kuvitusta, paikallista arkkitehtuuria, tietoa, elämyksiä, taidetta ja kirjallisuutta. Leikki voi syntyä ja kehittyä lapsia kiinnostavasta tekstistä, ja lapset voivat tuottaa leikkiin innostavia tekstejä yhdessä varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.

Digitaalinen osaaminen

Perusteen teksti

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa ja oppimisessa. Digitaalisen osaamisen vahvistaminen edistää lasten koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on yhteistyössä kotien kanssa tukea lapsen ymmärrystä digitaalisuudesta.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Paikallinen tarkennus

Mikkelissä digitaalista osaamista harjoitellaan osana oppimisen alueita sekä luontevasti varhaiskasvatuksen arkea. Henkilöstö tukee lasten digitaalisia taitoja Mikkelin kaupungin varhaiskasvatuksen digikartan digipedagogisilla sisällöillä sekä yhteiskäyttöön tarkoitetuilla ohjelmointivälineillä. Lasten digitaalisen osaamisen tukemisessa huomioidaan lasten vahvuudet, tuentarpeet sekä mielenkiinnonkohteet. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa lasten digitaalisten taitojen tukemiseksi.

Mikkelissä digitaalista osaamista tuetaan ajantasaisella osaamisella, jota vahvistaa varhaiskasvatuksen digitutor- (ent. TVT-vastaava) verkosto. Jokaisessa yksikössä työskentelee yksi tai useampi digitutor (yksikön henkilöstön määrään perustuen). Digitutor tukee ja ylläpitää omaa sekä henkilöstön digitaalista osaamista mm. ohjaamalla digitaalisten laitteiden, sovellusten ja ohjelmien pedagogista käyttöä, sekä osallistumalla digitaalista osaamista tukeviin koulutuksiin. Digitutor tekee yhteistyötä kaupungin it-tukihenkilöiden (mahdollisuuksien mukaan), yksikön esihenkilön sekä digikoordinaattorin kanssa henkilöstön ja lasten digitaalisen osaamisen edistämiseksi.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Perusteen teksti

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestävälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella

on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

2.8 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Suunniteltaessa varhaiskasvatusta paikallisesti keskustellaan siitä, mitä tässä luvussa määrätyt varhaiskasvatuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet (luvut 2.1–2.3 ja 2.6) merkitsevät ja miten varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia eri toimintamuodoissa. Lisäksi paikallisesti keskustellaan miten arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5) ja laaja-alainen osaaminen (luku 2.7) huomioidaan paikallisessa suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa.
Paikallisesti tarkennetaan lisäksi

- varhaiskasvatuksen järjestäminen ja eri toimintamuodot sekä niiden välinen yhteistyö paikallisesta näkökulmasta
- miten neuvontaa ja ohjausta tarjotaan huoltajille heidän käytettävissään olevista varhaiskasvatuspalveluista
- periaatteet, joilla lapsiryhmät muodostetaan
- siirtymäkäytännöt, kun lapsi aloittaa varhaiskasvatuksessa, siirtyy varhaiskasvatuksen aikana toiseen ryhmään tai toiseen toimipaikkaan sekä lapsen siirtyessä esiopetukseen tai toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaan.

Tämän luvun sisältöjä ja tavoitteita syvennetään seuraavissa luvuissa, joissa käsitellään toimintakulttuuria, pedagogisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä lapsen tukea.

← Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava varhaiskasvatuksen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri →

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

- Saavutettavuusseloste
- Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

3 Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Perusteen teksti

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiselle ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään inkluusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Lapsille tarjotaan sopivia oppimisen haasteita, ja heille turvataan tarvittava tuki (luku 5). Oppimisympäristöjä arvioidaan ja kehitetään yhdessä lasten kanssa heille sopiviksi.

Inklusiivisen varhaiskasvatuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen ja erityispedagoginen osaaminen ja toiminta, huolenpito lasten hyvinvoinnista sekä henkilöstön sitoutuminen inkluusion periaatteisiin. Inklusiivisen toimintakulttuurin toteuttaminen edellyttää inkluusion johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestävälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia

ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyville työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Perusteen teksti

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Paikallinen tarkennus

Arvostus, läsnäolo ja yhteistyö ovat Mikkelin varhaiskasvatuksen keskeiset arvot, joihin toimintakulttuuri, sen kehittäminen ja arviointi perustuvat. Toimintakulttuuria kehitetään inklusiivisuuden, kokopäiväpedagogiikan ja lasten osallisuuden mukaisesti. Pedagoginen toiminta ja pedagoginen johtaminen luovat perustan laadukkaalle varhaiskasvatukselle.

Toimintakulttuuria ylläpidetään ja kehitetään säännöllisissä pedagogisissa keskusteluissa varhaiskasvatuksen johdon, kehittämisryhmien, päiväkodin johtajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajien, vastuuhenkilöiden, ammattiryhmien, yksiköiden ja tiimien kesken. Toimintatapojen kehittämisen tavoitteena on oppivan yhteisön vahvistuminen sekä fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti turvalliset oppimisympäristöt kaikissa lapsiryhmissä. Kehittävän arvioinnin periaatteet ja työkalut ohjaavat keskusteluja ja toimintakulttuurin muutosta. Varhaiskasvatuksen laadunarviointia on kuvattu tarkemmin luvussa 7.

Mikkelissä jokainen varhaiskasvatuksen työntekijä on vastuussa työtehtävänsä mukaisesti toimintakulttuurin rakentamisesta ja kehittämisestä. Henkilöstö sitoutuu työssään varhaiskasvatuksen arvoihin ja eettisiin periaatteisiin. Henkilöstön tulee olla arjen tilanteissa sensitiivisiä, läsnä olevia ja vastaanottavaisia sekä lasten aloitteille että havainnoille lapsista.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöä toimintakulttuurin kehittämisessä ja oppivan yhteisön vahvistamisessa ovat tukeneet muutoksessa syntyneet lasten ilo ja ideat, oma innostus ja yhdessä tekeminen, kehittämismyönteinen asenne ja kokeilukulttuuri sekä riittävä aika, tiimin tuki ja pedagoginen johtajuus.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Perusteen teksti

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäseninä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Paikallinen tarkennus

Jokainen varhaiskasvatuksen ammattilainen rakentaa omalla puheellaan, asenteillaan ja teoillaan inklusiivista todellisuutta päivittäin. Inkluusio toteutuu, kun jokainen kokee kuuluvansa joukkoon, osallistuvansa yhteiseen toimintaan ja olevansa arvokas ryhmän jäsen. Sovittelukulttuurin avulla edistetään rakentavaa vuorovaikutusta sekä ristiriitojen ratkaisuja.

Henkilöstön tehtävänä on

- varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus vertaissuhteisiin
- tukea yhteisten leikkien syntymistä ja kehittymistä
- vahvistaa turvallista tunneilmapiiriä ja yhteenkuuluvuutta
- tarjota sensitiivistä vuorovaikutusta ja kanssasäätelyä
- tarkastella kriittisesti omia asenteitaan, puhetapojaan ja toimintakäytäntöjään
- rakentaa ryhmään normeja, joissa kaikki lapset ovat yhtä arvokkaita ja kuuluvat joukkoon

Pedagoginen suunnittelu, yhteiset tavoitteet ja ammatillinen reflektio ovat inklusiivisen toiminnan toteuttamisen lähtökohtia. Ryhmän toimintaa arvioidessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, pääsevätkö kaikki lapset osallistumaan, oppimaan ja kokemaan yhteenkuuluvuutta. Ennakoitava arki, myönteinen ilmapiiri, läsnäolo ja sensitiivinen kohtaaminen vahvistavat osallisuutta. Lapsista puhutaan arvostavasti ja vahvuuksia korostaen. Henkilöstö suunnittelee, ohjaa ja tukee leikkiä ja vertaisvuorovaikutusta sekä ohjaa ja kannattelee yhteistä toimintaa myös itse osallistuen. Henkilöstö ylläpitää ja rakentaa inklusiivisesti toimivaa työyhteisöä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Perusteen teksti

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa varhaiskasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä.

Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Paikallinen tarkennus

Jokaisessa yksikössä laaditaan kiusaamiselta, syrjinnältä ja häirinnältä suojaamisen suunnitelma sekä toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma osana vuosisuunnitelmaa. Mahdollisiin kiusaamis-, syrjintä- ja häirintätilanteisiin puututaan viipymättä, tilanteet selvitetään yhteistyössä huoltajien ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa, ja sovittujen toimenpiteiden toteutumista seurataan sekä arvioidaan säännöllisesti.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen toteutuu vuosisuunnittelussa, tiimien pedagogisessa suunnittelussa sekä toiminnan jatkuvassa arvioinnissa. Vuosisuunnitelmaan kirjataan yksikössä tehtyyn selvitykseen perustuva kehittämiskohde, siihen liittyvät toimenpiteet, vastuut ja arviointi. Arvioinnissa tarkastellaan, muuttuivatko sovitut toimintatavat lasten arjessa, ja mitä seuraavaksi kehitetään.

Suunnittelun ja arvioinnin tavoitteena on, että henkilöstö tunnistaa arjen tilanteissa syntyviä oletuksia ja rakenteita sekä sopii yhdessä toimintatavoista, joilla jokaisen lapsen osallisuus, turvallisuus ja mahdollisuudet toimia yhteisön jäsenenä vahvistuvat. Apuna käytetään toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön suunnattuja selvitysmenetelmiä sekä kaupungin yhteisiä materiaaleja.

Henkilöstö tekee tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta näkyväksi erityisesti pienissä arjen valinnoissa: miten lapsia puhutellaan, miten leikki- ja toimintamahdollisuuksia jaetaan, millaisia rooleja ja samaistumisen kohteita materiaaleissa tarjotaan sekä miten lasten aloitteisiin vastataan. Lapsia rohkaistaan osallistumaan monipuolisesti leikkeihin, tehtäviin ja toimintaan ilman rajaavia oletuksia. Leikkiä henkilöstön työtehtävänä kehitetään osallisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmista.

Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä henkilöstö käyttää perheistä ja huoltajista sensitiivistä kieltä eikä tee oletuksia perherakenteesta, kielestä, kulttuurista, katsomuksesta tai tuen tarpeista. Aloitusvaiheessa ja vasukeskusteluissa varmistetaan, että huoltajilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kertoa lapsesta, perheen tavoista ja yhteistyön toiveista. Tarvittaessa keskusteluihin kutsutaan mukaan tulkki. Huoltajille kerrotaan varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöstä ja heidät otetaan mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan sitä. Mikkelin kaupungin verkkosivuilla huoltajat pääsevät tutustumaan muun muassa turvallisemman tilan periaatteisiin sekä kaupungin yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-ohjelmaan.

Päiväkodin johtaja vastaa siitä, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä käsitellään yksikön rakenteissa, esimerkiksi suunnittelu- ja arviointipalavereissa, huoltajailloissa sekä tiimisopimusten ja vuosisuunnitelman laadinnassa ja arvioinnissa.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Perusteen teksti

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Paikallinen tarkennus

Kieli- ja kulttuuritietoinen pedagogiikka kuuluu kaikille lapsille riippumatta heidän kieli- tai kulttuuritaustastaan. Henkilöstö toimii tietoisesti kielellisenä mallina. Toimintaa, ympäristöä, tunteita, ilmiöitä ja käsitteitä sanoitetaan systemaattisesti päivän kaikissa tilanteissa. Puheen ymmärtämistä ja osallistumista tuetaan kuvien, esineiden, tukiviittomien, toiminnallisten menetelmien sekä pedagogisesti suunniteltujen vuorovaikutustilanteiden avulla. Kommunikaation ja vertaissuhteiden tukea, toiminnallisuutta ja havainnollistamista käytetään suunnitellusti ja systemaattisesti.

Lapsia rohkaistaan käyttämään kaikkia osaamiaan kieliä ja myös henkilöstö opettelee uusia kieliä yhdessä lasten kanssa. Monikielisyyttä arvostetaan ja sen huomioiminen osana toimintaa on yksi Mikkelin lukutaitostrategian kehittämiskohde. Jokaisen lapsen kuulluksi tuleminen ja vuorovaikutukseen osallistuminen varmistetaan kielitaidosta riippumatta. Kielet nivoutuvat osaksi kaikkea toimintaa. Lasten omat kielet, kulttuurit ja kokemukset nähdään yhteisön voimavarana.

Suomi toisena kielenä -opetusta toteutetaan osana lapsiryhmien toimintaa. Kielitietoista opetusta suunnitellaan ja monikielisten lasten suomen kielen taitojen kehittymistä seurataan KieliPeda -työvälineellä. Varhaiskasvatuksessa työskentelee suomi toisena kielenä -opettaja, jonka tehtävänä on tukea lasten suomen kielen oppimista sekä kielellistä kehitystä osana arjen toimintaa.

Kehittämisen ja oppimisympäristöjen tarkastelun tueksi Mikkelin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstölle on laadittu Kieli- ja kulttuuritietoisuuden opas. Mikkelin lukutaitostrategiassa varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa kielitietoisuutta, monikielisyyden huomioimista sekä perheiden osallisuutta lukutaitotyön toteuttamisessa.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävän elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Paikallinen tarkennus

MiniVerso

Mikkelin varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa toteutetaan vertaissovittelua osana arjen pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksessa MiniVerso-menetelmällä vahvistetaan lasten osallisuutta, toimijuutta sekä tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Menetelmän käyttö yhdenmukaistaa ja vahvistaa lasten sensitiivistä kohtaamista sekä edistää yhteisöllisyyttä ja elinikäisten vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

MiniVerso on osa arjen pedagogiikkaa, jossa harjoitellaan kuuntelemista, vuorottelua, omien tunteiden ja tarpeiden ilmaisemista sekä yhteisten ratkaisujen löytämistä. Henkilöstö mallintaa rakentavaa vuorovaikutusta, toimii keskustelun tukena ja auttaa lapsia sanoittamaan kokemuksiaan. Menetelmä vahvistaa turvallista ja myönteistä toimintakulttuuria, jossa ristiriitoja ratkaistaan syyllisten etsimisen sijaan yhdessä keskustellen. Yhdenmukaiset toimintatavat lisäävät lasten turvallisuuden tunnetta ja luottamusta sekä tukevat koko yhteisön hyvinvointia. MiniVerson käyttöä tukevat vuosittaiset koulutukset, mentoritoiminta sekä arjessa käytettävät

sovittelumateriaalit, kuten kuvat, soputaulut ja sovittelupaikat. Lapsen vasukeskusteluissa sekä päivittäisissä kohtaamisissa huoltajille kerrotaan sovittelutoiminnasta. Valtakunnallisesti järjestetään myös huoltajailtoja ja perheiden koulutuksia. Tarvittaessa huoltajia voidaan tiedottaa paikallisen sovittelutoimiston palveluista.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, inklusiivinen, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa, ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotypioiden rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten saatavilla ja käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on huomioitava saavutettavuus, lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnonkohteet. Teknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa sekä fyysiset että virtuaaliset vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, konsertteihin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Paikallinen tarkennus

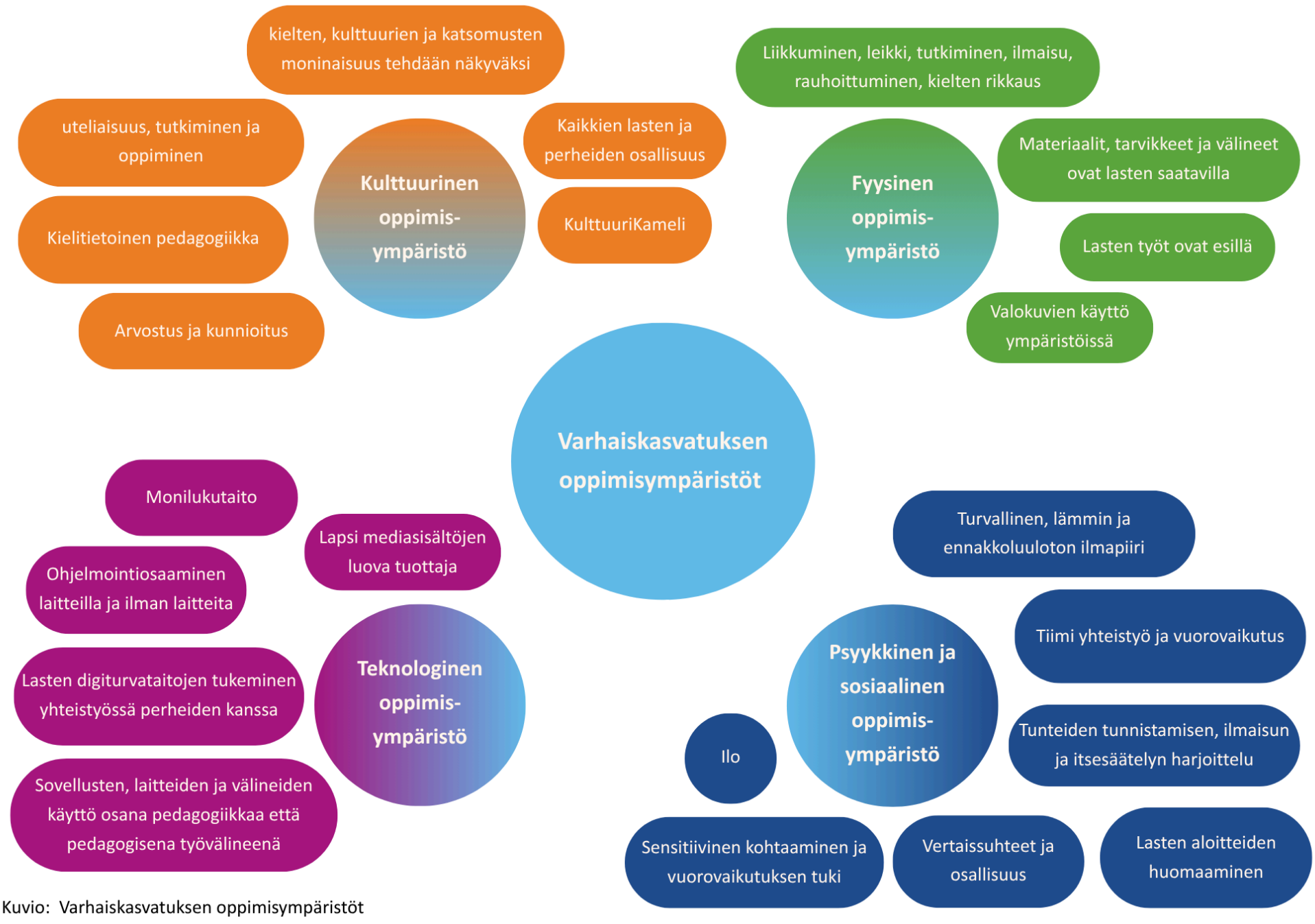

Kuvio 2. varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Leikki työtehtävänä on Mikkelin pitkäaikainen kehittämisen painopiste, joka ohjaa oppimisympäristöjen ja toimintatapojen kehittämistä. Oppimisympäristöjen tavoitteena on edistää leikin kehittymistä, oppimista, hyvinvointia, osallisuutta ja vuorovaikutusta. Leikille annetaan aikaa, tilaa ja välineitä, ja henkilöstö tukee aktiivisesti lasten pitkäkestoista, kokonaisvaltaista ja monipuolista leikkiä pedagogisen toiminnan perustana. Oppimisympäristöjen tulee olla kaikille lapsille fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisia sekä saavutettavia.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään kieli- ja kulttuuritietoisesti lasten kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden pohjalta kehittämispäivissä, tiimien ja yksiköiden palavereissa sekä yhdessä lasten ja perheiden kanssa esimerkiksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun välineillä. Kehittämisessä huomioidaan jokaisen lapsen mahdollisuudet tulla kuulluksi, ymmärretyksi ja osalliseksi. Yksiköiden oppimisympäristöjen käyttöä kehitetään myös arjen rutiineissa sekä rakenteissa esimerkiksi porrastamalla tilojen ja pihan käyttöä sekä suunnittelemalla yhteiskäyttöä ja -toimintaa. Kehittämisen tukena käytetään KieliPeda -työvälinettä ja arvioinneista saatua tietoa.

Fyysisinä oppimisympäristöinä käytetään päiväkodin sisä- ja ulkotiloja sekä lähiympäristöjä, luontoa ja runsaiden vesistöjen tarjoamia mahdollisuuksia. Fyysisten ympäristöjen tulee mahdollistaa monipuolinen liikkuminen, leikkiminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen sekä rauhoittuminen.

Lasten tekemät työt asetetaan esille omille selkeille paikoilleen esteettisesti ja harmonisesti. Leikkivälineet ja muut tarvikkeet ovat lasten saatavilla, tietoisesti valittuja ja niillä on selkeät paikat ympäristöissä. Lasten kanssa harjoitellaan ympäristöjen järjestämistä osana yhteistä toimintaa.

Oppimisympäristöissä tunnistetaan kielen keskeinen merkitys lasten oppimiselle, osallisuudelle, vuorovaikutukselle, identiteetin rakentumiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisympäristöissä arvostetaan monikielisyyttä ja kulttuurista moninaisuutta. Moninaisuutta tarkastellaan ja tehdään näkyväksi arjen toiminnassa, materiaaleissa, leikeissä, kirjallisuudessa, ympäristön kuvissa ja teksteissä, viestinnässä ja yhteisissä tapahtumissa.

Toimintaa rikastutetaan hyödyntämällä erilaisia yhteistyötahoja, kuten kirjasto-, liikunta- ja kulttuuripalveluja sekä muita varhaiskasvatusta tukevia toimijoita.

Psyykkinen ja sosiaalinen oppimisympäristö rakentuu henkilöstön toiminnasta, vuorovaikutuksesta ja pedagogisista valinnoista. Lasten aloitteet huomioidaan ja toimintaa kehitetään niiden pohjalta, lapset kohdataan sensitiivisesti ja ryhmissä on turvallinen, lämmin, kaikkia kunnioittava ja ennakkoluuloton ilmapiiri. Tunnetaitokasvatusta toteutetaan suunnitellusti. Henkilöstö tukee lasten tunteiden ilmaisua sekä itsesäätelyn kehittymistä kanssasäätelyn ja pedagogisten valintojen avulla. Yksiköiden tasa-arvo- ja

yhdenvertaisuussuunnitelma sekä suunnitelma lasten suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä ohjaavat psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön kehittämistä. Kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen pedagogiikka on keskeinen osa psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön rakentumista.

Kulttuuriseen oppimisympäristöön sisältyvät kieli-, kulttuuri- ja katsomustietoinen pedagogiikka, lasten perheiden kulttuureihin tutustuminen, paikalliset kulttuuriympäristöt ja –kokemukset, moninaisuuden arvostus ja näkyväksi tekeminen sekä arvot, joille yksikön toimintakulttuuri perustuu. Kulttuuri- ja taidekasvatusta täydentävät KulttuuriKameli -suunnitelma kaupungin kulttuuripalveluiden kanssa, kirjastoyhteistyö sekä yhteistyö muiden paikallisten toimijoiden kanssa. Kulttuurinen oppimisympäristö vahvistaa yhteisöllistä vuoropuhelua, osallisuutta ja yhdessä oppimista sekä jokaisen lapsen identiteettiä ja oikeutta omaan kulttuuriinsa.

Teknologisen oppimisympäristön näkökulmasta digitaalisen osaamisen osa-alueita hyödynnetään sekä osana pedagogiikkaa että pedagogisena välineenä rakentaen monipuolisia digipedagogisia oppimisympäristöjä. Teknologisessa oppimisympäristössä tutkitaan digitaalisten laitteiden toimintaperiaatteita, digiturvallisuutta, ja niiden monipuolisia käyttötapoja lasten leikeissä. Digitaaliset laitteet, välineet ja sovellukset hankitaan varhaiskasvatuksen tavoitteiden ja lasten ikä- ja kehitystason mukaisesti. Teknologisessa ympäristössä huomioidaan digitaalisen osaamisen harjoittelu myös ilman digitaalisia laitteita.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Perusteen teksti

Yhteistyöllä edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä varhaiskasvatuksen laadukasta pedagogista toimintaa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Perusteen teksti

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Perusteasiakirjaan kirjatuista arvoista, tavoitteista ja toteuttamisesta keskustellaan yhdessä huoltajan kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajan kanssa korostuu lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään saavutettavia digitaalisia palveluja. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Paikallinen tarkennus

Yhteistyö huoltajien kanssa perustuu avoimeen vuorovaikutukseen, jossa toteutuvat kuuleminen, kunnioittaminen, luottamuksellisuus ja dialogisuus. Yhteisenä tavoitteena on edistää lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Yhteistyötä toteutetaan päivittäisissä kohtaamisissa, varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa, laatukyselyissä sekä viestimällä sähköisesti eri kanavien kautta. Yhteistyötä lapsen tuen osalta on kuvattu tarkemmin luvussa 5.2.

Yhteistyön tavoitteena on tehdä näkyväksi varhaiskasvatuksen toimintaa ja tavoitteita, varmistaa varhaiskasvatuksen toteutuminen lapsen edun mukaisesti sekä suunnitella, toteuttaa ja arvioida varhaiskasvatusta yhdessä huoltajien kanssa. Huoltajat osallistuvat lapsensa varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Leikeistä ja lasten kokemuksista keskustellaan päivittäin yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Huoltajia kannustetaan yhteistyöhön, toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin yhdessä henkilöstön kanssa.

Päiväkodeissa voi toimia vanhempaintoimikuntia, jotka suunnittelevat perheiden ja päiväkodin yhteistä toimintaa.

Lapset puheeksi –keskustelu käydään kaikkien varhaiskasvatuksessa aloittavien perheiden kanssa sekä tarvittaessa esimerkiksi lapsen tai perheen elämän käännekohdissa. Aloitteen keskustelulle voivat tehdä sekä huoltajat että henkilöstö. Menetelmän tavoitteena on tukea lapsen hyvinvointia ja suotuisaa kehitystä rakentamalla lasta tukeva arki perheen ja varhaiskasvatuksen yhteistyönä kaikkiin lapsen kasvuympäristöihin. Lapset puheeksi –keskustelu on linjattu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteiseksi ennaltaehkäiseväksi menetelmäksi Etelä-Savon alueella.

Yhteistyö eri tahojen kanssa

Perusteen teksti

Yhteistyön tavoitteena on varmistaa laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen ja kehittäminen. Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet. Yksityisen palveluntuottajan on tarpeen mukaan toimittava monialaisessa yhteistyössä.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi muusta opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, katsomusyhteisöt kuten seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien sekä kuntien välinen yhteistyö ja sen kehittäminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat kehittää toimintaansa yhteistyössä korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten ja viranomaisten kanssa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös lastenneuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.

Paikallinen tarkennus

Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan neuvolapalveluiden kanssa tehdään yhteistyötä erityisesti 4-vuotiaiden lasten terveystarkastuksissa sekä aina tarvittaessa. Terveystarkastuksia voidaan toteuttaa päiväkodeissa terveydenhoitajan toimesta, yhteistyössä suunnitellen ja huoltajia tiedottaen. Yhteistyössä voidaan järjestää myös esimerkiksi huoltajailtoja ja –tapahtumia. Perheillä on käytössä Eloisan lapsiperheiden digipolku, jossa huoltajille on tarjolla tietoa lapsen kehityksestä sekä tukea vanhemmuuteen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät yhteistyötä hyvinvointialueen toimijoiden kanssa. Lapsen tuen osalta yhteistyötä on kuvattu luvussa 5.2. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on vahvistaa turvallista kasvuympäristöä varhaiskasvatuksessa sekä vastata lasten ja perheiden tarpeisiin ennakoiden ja tarvittaessa monialaisesti. Yhteistyötä tehdään myös varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnitelmia päivitettäessä.

Etelä-Savon perhekeskustoiminta on verkosto, joka kokoaa yhteen alueen lasten, nuorten ja perheiden palvelut ja toiminnat. Perhekeskustoiminta koostuu hyvinvointialueen, kuntien, kolmannen sektorin, seurakuntien sekä Kelan palveluista. Varhaiskasvatuksen ammattilaisten käytössä on hyvinvointialueen hallinnoima perhekeskustoiminnan Teams-kanava, joka kokoaa

lasten, nuorten ja perheiden toimintoihin ja palveluihin liittyviä tietoja. Perhekeskustoiminnan mukaisena lapsiperheiden avoimena kohtaamispaikkana toimii Koppa Leikkituvan yhteydessä.

Mikkelin kotoutumispalvelut ja kansainväliset palvelut (International House of Mikkeli) ovat osa varhaiskasvatuksen yhteistyöverkostoa. Kotoutuminen on kaksisuuntaista ja se kuuluu kaikille perheiden kanssa työskenteleville ammattilaisille. Varhaiskasvatuksessa toteutetaan kaupungin kotoutumisohjelmaa. Yhteistyössä voidaan suunnitella täydennyskoulutuksia sekä henkilöstön ja perheiden ohjausta.

Etelä-Savon liikunta ry (ESLi) on alueellinen liikunta- ja urheilutoiminnan kehittäjä ja toteuttaja. ESLi järjestää varhaiskasvatuksen liikuntavastaaville verkostotapaamisia sekä tarjoaa koulutuksia, materiaaleja ja tapahtumia varhaiskasvatuksen liikkumisen kehittämiseen.

Monikulttuurityö Mimosa ry edistää maahan muuttaneiden osallisuutta, hyvinvointia ja omatoimisuutta ja tekee työtä yhdenvertaisuuden sekä kahdensuuntaisen kotoutumisen eteen. Monikulttuurikeskus Mimosa on kaikille avoin kohtaamispaikka, joka antaa arjen tukea ja ohjausta sekä vertaistukea, järjestää erilaista vapaa-ajantoimintaa, tiedottaa ja viestii monikielisesti sekä antaa tietoa ja neuvoo kotoutumiseen, maahanmuuttoon ja eri taustoista tulevien ihmisten kohtaamiseen liittyvissä teemoissa. Monikulttuurityö Mimosan henkilöstöön voidaan olla yhteydessä matalalla kynnyksellä kulttuurien väliseen kohtaamiseen liittyvissä asioissa ja Mimosan työntekijät voivat konsultoida henkilöstöä kulttuurisensitiivisen työotteen huomioimisessa. Mimosan huoltajien ryhmissä voidaan ottaa esiin erilaisia ajankohtaisia keskusteluteemoja, joiden tarpeesta myös varhaiskasvatuksen henkilöstö voi tiedottaa Mimosan henkilöstöä. Mikkelin varhaiskasvatus ja Mimosa ry ovat tuottaneet yhteistyössä varhaiskasvatuksen arjesta kertovan videon Mikkeliin muuttaneille perheille.

Paikallisten oppilaitosten opiskelijat suorittavat harjoittelujaan päiväkodeissa henkilöstön toimiessa työpaikkaohjaajina. Lisäksi yhteistyössä toteutetaan opinnäytetöitä ja järjestetään varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutuksia tarpeen mukaan. Paikallisesti sovitaan käytännöistä ja niiden kehittämisestä yhteistyössä oppilaitosten kanssa. Varhaiskasvatuksen asiantuntijaharjoitteluihin voi hakeutua myös muilta paikkakunnilta.

3.4 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Paikallisesti tarkennetaan

- varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja toteuttaminen sekä arvioinnin käytännöt
- inklusiivisten toimintatapojen kehittäminen ja toteuttaminen
- varhaiskasvatuksen käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteet ja käytännöt
- monialaisen yhteistyön tavoitteet, rakenteet ja toimintatavat
- mahdollinen toiminnan kehittämisen yhteistyö muiden tahojen kanssa: kuntien ja muiden varhaiskasvatuksen järjestäjien, viranomaisten, korkeakoulujen, oppilaitosten, tutkimuslaitosten sekä järjestöjen kanssa
- eri yhteistyömuotojen arvioinnin käytännöt
- miten kiusaamista, väkivaltaa, syrjintää ja häirintää ehkäistään esimerkiksi laatimalla yhteiset säännöt ja toimintatavat yhdessä varhaiskasvatusyhteisön kesken
- miten kiusaamiseen, väkivaltaan, syrjintään ja häirintään puututaan ja miten toimenpiteiden toteutumista seurataan ja arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii, että kukin varhaiskasvatuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata paikalliseen suunnitelmaan varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

← Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen →

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

- Saavutettavuusseloste
- Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

4 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön suunnittelema toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen ja inklusiivisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3), työtavat (luku 4.3) ja lapsen tuki (luku 5). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisella suunnittelulla (luku 1.2). Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja sitä tarkentava paikallinen suunnittelu sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Perusteen teksti

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat

tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapselle annettavan tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia, henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1) sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

Paikallinen tarkennus

Kysy, kerää, reflektoi, kehitä

Pedagogisen dokumentoinnin käytäntöjä kuvataan ja arvioidaan varhaiskasvatusyksikön vuosisuunnitelmassa. Varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä tiimin muun henkilöstön kanssa varmistaa pedagogisen dokumentoinnin toteutumisen lapsiryhmän arjessa. Pedagogista dokumentointia täydentää varhaiskasvatuksen sähköinen asiointipalvelu, jossa voidaan jakaa tietoturvallisesti valokuvia ja muita dokumentteja toiminnasta huoltajille toimintakauden aikana. Pedagogista dokumentointia tehdään lapsiryhmän, lapsen, huoltajien ja henkilöstön tasoilla. Pedagogisen dokumentoinnin suunnittelussa ja kehittämisessä voidaan käyttää vuosikelloa sekä muita Opetushallituksen materiaaleja.

4.3 Monipuoliset työtavat

Perusteen teksti

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Lasten aloitteet voivat olla kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Perusteen teksti

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapa. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien esimerkiksi hyppy-, heitto- ja kiinniottoleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykkinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit sekä digitaaliset välineet ja sovellukset tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Paikallinen tarkennus

Leikki on lapsia varten – Leikki on yhteistä!

Mikkelin varhaiskasvatuksessa kiinnitetään erityistä huomiota leikin kehittämiseen. Lapsiryhmien leikkiympäristöt ovat suunniteltuja, kutsuvia, fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallisia sekä lasten mielenkiinnon kohteiden ja leikin kehittymisen suhteen joustavia. Leikkiympäristöjä ylläpidetään ja kehitetään yhdessä lasten ja perheiden kanssa.

Leikki kulkee mukana kaikessa varhaiskasvatuksen arjen toiminnassa. **Tavoitteellinen ja eheytetty toiminta** pitää sisällään integroidusti oppimisen alueita, ja toimintaa toteutetaan kokonaisvaltaisesti ja elämyksellisesti. Leikkiä suunnitellaan toiminnassa kokonaisuutena, eli koko toiminnan perustana. Suunnittelussa huomioidaan muun muassa leikkiajan ja henkilöstön läsnäolon mahdollistaminen ja sovittaminen päiväjärjestykseen, oppimisympäristöjen järjestely ja leikkivälineiden asettelu lasten saataville sekä toiston ja pysyvyyden merkitys leikkitaitojen ja leikin kehittymiselle. Leikin suunnitteluprosessiin osallistuvat kaikki tiimin jäsenet. Yhteinen suunnittelu auttaa rakentamaan yhteistä ymmärrystä ja ohjaa käyttämään samoja käsitteitä leikkitoiminnasta. Myös **havaintoja lasten ajatuksista ja ideoista** hyödynnetään osana leikkitoimintaa.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön osallistuminen leikkiin on olennainen ja tärkeä osa henkilöstön työtä. Osallistumalla leikkiin ammattilainen kohtaa ja luo yhteyden lapsiin, rikastuttaa ja monipuolistaa leikkiä, havainnoi ja kuulee lasten leikkialoitteita, leikin kehittymistä, vuorovaikutusta ja vertaissuhteita, vahvuuksia ja tuen tarpeita. Leikkiympäristöissä, leikkiin virittämisessä ja leikkien syventämisessä hyödynnetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta, loruja ja lauluja.

Leikissä henkilöstöllä on kolme tietoista tehtävää: 1) aikuinen roolissa, 2) aikuinen havainnoijana ja dokumentoijana sekä 3) aikuinen kanssakulkijana tai kanssaleikkijänä. Näiden tehtävien kautta henkilöstö toteuttaa leikissä varhaiskasvatussuunnitelman sisältöjä muun muassa taiteesta tutkimiseen, kielestä kulttuuriin, yhteisössä elämiseen ja siinä toimimiseen, osallisuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen.

Leikin havainnointia tehdään suunnitelmallisesti ja apuna käytetään erilaisia havainnointilomakkeita. Leikkiä havainnoitaessa kiinnitetään huomiota ammattilaisen toiminnan pedagogisiin tavoitteisiin. Henkilöstölle on tarjolla koulutuksia sekä tukimateriaaleja leikkiympäristöjen, monipuolisen leikin ja työtapojen kehittämiseen. Leikkipedagogiikan tukena ja kokeilevan toimintakulttuurin kehittäjinä yksiköissä toimii leikkimentoreita sekä leikkitiimejä.

Leikin kehittämisen vaikutuksia varhaiskasvatuksen henkilöstölle

- ymmärrys leikin merkityksestä on vahvistunut
- havainnointi ja leikki ammatillisena tehtävänä on monipuolistunut
- suunnitellun ja valmistellun oppimisympäristön merkitys on selkeytynyt
- osallisuuden vahvistamisen taidot ovat lisääntyneet
- ymmärrys tiimityön ja reflektoinnin merkityksestä pedagogiikan kehittämisessä on lisääntynyt
- suhde lapsiin ja lapsituntemus on syventynyt, lapset tulevat entistä paremmin kuulluiksi ja heidän aloitteitaan pystytään huomioimaan paremmin
- arki on rauhoittunut ja selkeytynyt, on lupa leikkiä ja olla läsnä
- vasun sisältöjen toteuttaminen ja toteutuminen leikissä on tullut näkyväksi

4.5 Oppimisen alueet

Perusteen teksti

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielipiteet, mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä, ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään

varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin. Tarvittaessa lapsia tuetaan käyttämään omaa vaihtoehtoista kommunikaatiotapaa osana ryhmän vuorovaikutusta.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisen kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Paikallinen tarkennus

Kielten rikas maailma toteutuu kokopäiväpedagogiikkana kaikissa arjen tilanteissa ja oppimisen alueilla. Kielellistä oppimista tuetaan erityisesti vertaisvuorovaikutuksessa, yhteisleikeissä ja ammattilaisten pedagogisesti rikastamissa leikeissä. Jokainen varhaiskasvatuksen ammattilainen toimii tietoisena kielellisenä mallina ja myös itse kielten oppijana. Henkilöstö sanoittaa toimintaa, rikastaa lasten kieltä sekä käyttää puheen ymmärtämistä ja osallistumista tukevia kuvallisia, kehollisia ja toiminnallisia menetelmiä. Leikki, vuorovaikutteinen lukeminen, kertominen, lorut, laulut, draama, liikkuminen ja tutkiminen muodostavat keskeisiä kielen oppimisen ympäristöjä. Leikin juonta, leikkitaitoja ja vuorovaikutusta tuetaan kuvin. Leikki voi syntyä ja kehittyä esimerkiksi saduttamalla ja piirtämällä.

Lasten kaikkia kieliä arvostetaan ja tehdään näkyviksi ja kuuluviksi yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa. Pedagogiikkaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan lasten kielellisten vahvuuksien, tarpeiden, kiinnostuksen kohteiden ja kielimaailmojen pohjalta. KieliPeda -työvälineen avulla kehitetään kielitietoisia oppimisympäristöjä ja tarkastellaan lasten kielimaailmoja. Henkilöstön tukena on Kieli- ja kulttuuritietoisuuden opas Mikkelin varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen.

Lasten käytettävissä on monipuolista ja vaihtuvaa lastenkirjallisuutta ryhmien lastenkirjastoissa ja leikkiympäristöissä. Lapsille luetaan ääneen päivittäin, ja myös monikielisiä satuhetkiä toteutetaan hyödyntäen esimerkiksi henkilöstön kielitaitoa, Lukulumo-sovellusta, kirjastokasseja sekä Kirjastokaistan virtuaalisisältöjä. Lukemisen vuorovaikutteisuuteen ja lukutilanteiden kielelliseen tukeen sekä esteettömyyteen kiinnitetään huomiota. Lastenkirjallisuutta valitaan käyttöön monipuolisesti niin, että kaikille lapsille löytyy samaistumispintaa kirjallisuudesta. Lukutaitotyötä tehdään näkyväksi huoltajille esimerkiksi laittamalla esille luettuja kirjoja, kirjaäänestyksillä, oman kirjan viikoilla ja välittämällä tietoa kirjaston tapahtumista ja palveluista.

Loruja, lauluja ja perinneleikkejä käytetään suunnitellusti ja tietoisesti varhaiskasvatuksen arjessa, esimerkiksi osana leikkiympäristöjä ja ulkopedagogiikkaa sekä yhteisissä kokoontumisissa. Digitaalisia oppimisympäristöjä hyödynnetään pedagogisesti kielen kehityksen tukena. Digilaitteita, -välineitä ja sovelluksia käytetään yhdessä mm. digitaalisten kirjojen lukemiseen ja kuuntelemiseen, digitarinoiden ja animaatioiden tekemiseen, dokumentointiin, käsitteiden nimeämiseen sekä mallintamiseen. Digitaalisissa oppimisympäristöissä huomioidaan niiden monikanavaisuus ja saavutettavuus, lasten oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä heidän mielenkiinnon kohteensa.

Mikkelissä varhaiskasvatuksen ja kirjastojen yhteistyömuotoina ovat lapsiryhmien kirjastovierailut sekä kirjaston päiväkodeille kokoamat kirjakassit. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on mahdollisuus tilata erilaisia teemakasseja sekä lainata valmiita päiväkotikasseja. Päiväkotikassit sisältävät myös monikielistä lastenkirjallisuutta. Kirjastokäynneillä lapset voivat valita mieluista kirjallisuutta päiväkodille.

Mikkelin lukutaitostrategiassa varhaiskasvatukselle määritellyt tavoitteet:

- Lukutaitotyötä suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan kaupunki- ja yksikkötasolla kielitietoisuuden ja monikielisyyden vahvistamiseksi
- Henkilöstö hyödyntää tarinoita, kirjallisuutta ja leikkiä tavoitteellisesti arjessa
- Henkilöstön lukutaito-osaamista vahvistetaan
- Lukuiloa vahvistetaan lukemalla päivittäin kaikille lapsille
- Perheiden kanssa tehtävää lukutaitoyhteistyötä tiivistetään

Lukutaitostrategia sisältää toimenpide-ehdotuksia varhaiskasvatuksen järjestäjälle, yksiköille ja tiimeille tavoitteiden toteuttamiseksi. Lukutaitotyön ja kirjaston materiaaleja on saatavilla useilla eri kielillä.

Ilmaisun monet muodot

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen**, **kuvallisen**, **käsityöllisen**, **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa, kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan ja soitetaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan

musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, hienomotorisia taitoja, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta sekä muotoilua harjoitellaan lapsille soveltuvien käsityön teknisen työn ja tekstiilityön työtapojen avulla. Näitä työtapoja voivat olla esimerkiksi rakentelu, muovailu, leikkaaminen, naulaaminen, sahaaminen ja ompelu. **Käsityöllisen ilmaisun** tavoitteena on tarjota lapsille kokeilun, tutkimisen, yhteisöllisen tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia käsityön tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten kanssa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemiseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Paikallinen tarkennus

Mikkelin varhaiskasvatuksen omaa kulttuuri- ja taidekasvatusta täydentää kulttuurikasvatussuunnitelma KulttuuriKameli yhteistyössä kulttuuripalveluiden kanssa. KulttuuriKameli tuo lasten arkeen taiteen ja kulttuurin ammattilaisten toteuttamia työpajoja, esityksiä ja kulttuurikohtaamisia. Pääperiaatteena on, että jokaiselle lapselle järjestetään toimintavuoden aikana vähintään yksi kulttuuri- tai taidekohtaaminen. KulttuuriKamelin toimintaa suunnitellaan varhaiskasvatus- ja kulttuuripalveluiden yhteistyönä vuosittain. Varhaiskasvatuksen teema "Ilo kasvattaa!" toteutuu myös KulttuuriKamelissa. Kulttuurin kenttää lähestytään lasten näkökulmista leikin ja mielikuvituksen kautta. Toteutustapoina käytetään taiteellista kokemista ja ilmaisemista muun muassa musiikin, kuvan, tanssin, draaman, kädentaitojen ja kirjallisuuden kautta. KulttuuriKamelin kyydissä lapset pääsevät tutustumaan monipuolisesti eri taiteenaloihin omassa päiväkodissa tai vierailemalla kulttuurikohteissa. Sisällöntuottajina toimii ensisijaisesti paikallisia taiteilijoita ja toimijoita. KulttuuriKamelin jälkeen lapset jatkavat perusopetuksen Kulttuuripolulle.

Mikkelin taidemuseossa on tarjolla taidenäyttelyitä myös varhaiskasvatusikäisille, ja erilaisia lainattavia opetusmateriaaleja, joiden avulla voidaan tukea esimerkiksi kuvallista ilmaisua. Taidemuseon työpajatilaa voi hyödyntää toiminnassa. Mikkelin kaupungin museoiden näyttelyissä on yleensä tehtäviä lapsille.

Ilmaisun, oppimisen ja ryhmätyötaitojen harjoittelussa voidaan käyttää ajattelua, elokuvallista ymmärrystä ja kuvaamisen taitoja kehittävää Kamerakynä -pedagogiikkaa.

Lasten itseilmaisua tuetaan monipuolisesti digitaalisia oppimisympäristöjä hyödyntäen. Lasten osallisuus korostuu mediateosten ja leikkien suunnittelussa sekä niiden toteutuksessa. Mediasisältöjä ja teoksia tuotetaan yhdessä, leikillisesti kokeillen ja tutkien. Lasten kanssa harjoitellaan medialeikkien ja teosten tallentamiseen käytettävien laitteiden ja sovellusten käyttöä. Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä rikastetaan lasten tuottamilla mediateoksilla. Lasten teoksia kunnioitetaan ja niitä katsellaan yhdessä lasten sekä heidän huoltajiensa kanssa. Valmiiden teosten lisäksi arvostetaan toiminnan prosessia.

Minä ja meidän yhteisömme

Perusteen teksti

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun**, **katsomusten**,

lähiyhteisön menneisyyden, **nykyisyyden** ja **tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Lasten kanssa voidaan tarkastella myös laajemmin uskontoja ja katsomuksia. Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä, esimerkiksi syntymästä ja kuolemasta.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, **nykyisyyttä** ja **tulevaisuutta** pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Paikallinen tarkennus

MiniVerso-menetelmää käytetään edistämään yhteisöllisyyttä ja elinikäisten vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

Mediakasvatuksessa korostetaan lasten omaa tuottamista ja aktiivista toimijuutta. Lapsia kannustetaan suunnittelemaan ja tuottamaan itse erilaisia mediasisältöjä. Mediakasvatuksessa tiedostetaan lasten median käytön aktiivinen ja passiivinen rooli, joka huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lasten digiturvataitoja tuetaan osana mediakasvatusta. Lasten mediankäytöstä, median parissa vietetystä ajasta sekä kokemuksista keskustellaan avoimesti lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Avoimella keskustelulla ja yhteistyöllä vahvistetaan lasten ja huoltajien digiturvataitojen harjoittelua. Digiturvataitojen harjoittelu muodostaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen välille oppimisjatkumon, jota esiopetuksessa tuetaan Esiopetuksen digipassin avulla.

Mikkelissä lasten kulttuurista osaamista ja yhteisöön kuulumista vahvistetaan hyödyntämällä paikallista kulttuuriympäristöä, luontoa, leikkipuistoja, historiallisia kohteita ja tapahtumia sekä monipuolisia kulttuuri-, kirjasto- ja museopalveluja. Lasten kokemuksia kotiseudusta, perheiden perinteistä ja paikallisista yhteisöistä tehdään näkyviksi osana leikkiä, retkiä ja oppimisympäristöjä. Huoltajien osallisuutta paikallisen kulttuuriperinnön, kielten, katsomusten ja perinteiden näkyväksi tekemiseen varhaiskasvatuksen arjessa vahvistetaan.

Suur-Savon museossa voi tutustua paikalliseen kulttuurihistoriaan ja vuosittain vaihtuvaan teemanäyttelyyn. Mikkelissä toimivia muita museoita ovat esimerkiksi Mikkelin taidemuseo, Päämajamuseo, Viestikeskus Lokki, Mannerheimin salonkivaunu, Kivisakasti, Harjukosken mylly ja Nikkisen torppa. Lisäksi Mikkelistä löytyy muun muassa Sodan ja rauhakeskus Muisti, Naisvuoren näkötorni, Kenkävero, Porrassalmen historiallinen museotie, Vanha kasarmialue, Pien-Toijolan talonpoikaismuseo, Urpolan luontokeskus, muraaleja, veistoksia, patsaita ja muistomerkkejä sekä runsaasti leikkipuistoja, lampia ja luontokohteita.

Suomen suurin järvi Saimaa mikkeliläisyyden ytimessä tarjoaa runsaasti elämyksiä ja oppimismahdollisuuksia.

Mikkelissä vahvistetaan lasten osallisuutta paikalliseen yhteisöön myös ylisukupolvisen toiminnan avulla. Yhteistyötä voidaan toteuttaa esimerkiksi palvelutalojen, päiväkotimummojen ja -vaarien sekä lasten läheisten kanssa.

Katsomuskasvatuksen toteuttamisessa hyödynnetään paikallisia yhteistyöverkostoja ja toimijoita, asiantuntijoita ja Opetushallituksen katsomuskasvatuksen materiaaleja. Yhteistyö suunnitellaan pedagogisista lähtökohdista ja sitä toteutetaan monipuolisesti ja sitouttamattomasti. Pedagoginen vastuu toiminnan sisällöistä kuuluu aina varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Mikkelissä toimii useita yhdistyksiä, seurakuntia, seuroja ja järjestöjä. Paikallisia uskonnollisia yhteisöjä ovat Mikkelin tuomiokirkkoseurakunta, Saimaan ortodoksinen seurakunta, Mikkelin islamilainen yhdyskunta ja vapaakristilliset tahot. Lisäksi Mikkelissä toimii useita kulttuuri-, liikunta-, luonto- ja taidetoimijoita sekä kansalaisjärjestöjä. Kaupungin kansainväliset palvelut ja kotoutumispalvelut, Monikulttuurityö Mimosa ry sekä Mikkelin yliopistokeskus tarjoavat täydentäviä näkökulmia ja asiantuntijuutta oppimisen alueen paikalliseen toteuttamiseen.

Mahdolliset varhaiskasvatusaikana järjestettävät uskonnolliset tilaisuudet (esimerkiksi hartaudet, kynttilähetket, joulu- tai pääsiäisvaellukset) toteutetaan voimassa olevan Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti. Kaikkia huoltajia tiedotetaan tilaisuuksista yhdenvertaisesti, avoimesti ja hyvissä ajoin. Yksiköissä voidaan päätyä myös siihen, ettei uskonnollisia sisältöjä järjestetä varhaiskasvatusaikana. Huoltajia voidaan tiedottaa paikallisesta lapsiperheiden vapaa-ajantoiminnasta.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Keskeisiä matematiikan osa-alueita ovat matemaattiset ajattelu- ja päättelytaidot, lukukäsite ja laskemisen taidot, aritmeettiset taidot, geometriset taidot, mittaaminen ja aika sekä näihin liittyvät käsitteet. Matemaattisen ajattelun kehittyminen on yhteydessä avaruudelliseen hahmottamiseen sekä kielellisiin ajattelun taitoihin. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien

käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoitteleminen vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto, esimerkiksi metsä, puisto, niitty tai ranta-alue voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttaa kestävään elämäntapaan mutta ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsina liian suurta vastuuta kestävän elämäntavan ylläpitämisestä.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan digitaalisiin laitteisiin ja sovelluksiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja tai soittimia ja muita arjen teknologisia ratkaisuja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Paikallinen tarkennus

Lasten kanssa tutustutaan eri oppimisympäristöissä käytettävien teknologisten laitteiden, välineiden ja sovellusten käyttöperiaatteisiin. Tutkitaan ja ihmetellään esimerkiksi päiväkodin liiketunnisteisia valoja, hissiä tai retkillä vastaan tulevaa ruokarobottia. Lasten ohjelmoinnillista ajattelua vahvistetaan Mikkelin varhaiskasvatukseen hankituilla yhteiskäyttöisillä ohjelmointivälineillä. Yksikön digitutor ohjaa henkilöstöä tarvittaessa laitteiden lainaamisessa ja niiden käytössä.

Erilaiset lauta- ja palapelit sekä muut pelilliset materiaalit ja sisällöt suunnitellaan osaksi leikkiympäristöjä. Niitä käytetään myös leikkien virittämisessä ja rikastamisessa, esimerkiksi kaupunkileikkiin voidaan yhdistää ohjelmointivälineitä. Sisällöt valitaan lasten mielenkiinnon kohteiden, osaamisen ja tarpeiden mukaan niin, että oppimisympäristöt tarjoavat onnistumisen kokemuksia ja sopivia haasteita.

Leikkiympäristöihin suunnitellaan matemaattisia valmiuksia edistäviä tarjoumia, ja leikkejä rikastetaan, tuetaan ja ohjataan matemaattinen ajattelu huomioiden. Leikkejä voidaan virittää ja rikastaa myös matemaattista sisältöä tarjoavien satujen, kuvakirjojen ja muun kirjallisuuden avulla.

Tiedekasvatusta Mikkelissä toteutetaan Tiedepolulla, joka on jatkumo varhaiskasvatuksesta lukio-opetukseen. Tiedepolun tarkoituksena on tutustuttaa lapsia tieteeseen, tutkimukseen ja niiden yhteiskunnalliseen merkitykseen. Tiedepolun avulla kehitetään lasten laaja-alaista osaamista, tutkivaa oppimista sekä ajattelun taitoja. Varhaiskasvatuksessa Tiedepolun tarkoituksena on herättää lasten uteliaisuus omaa ympäristöä kohtaan monipuolisin menetelmin. Tiedepolun teemoilla rikastetaan esimerkiksi leikkiympäristöjä ja ulkopedagogiikkaa. Teemoja voidaan käyttää myös leikkien virittämiseen ja syventämiseen. Yksiköiden vuosisuunnitelmiin kirjataan tiedekasvatuksen vastuuhenkilö.

Varhaiskasvatuksessa Tiedepolun teemoja ovat minä itse, luonto ja kiertotalous. Esiopetuksessa Tiedepolun teemana on vesi. Teemat liittyvät Mikkelin kaupungin kehittämisteemoihin ja Mikkelissä olevaan yliopisto-osaamiseen. Paikallista osaamista ja toteutusta on kehitetty yhteistyössä Mikkelin kaupungin, Mikkelin yliopistokeskuksen ja Mikkelin kesäyliopiston kanssa. Tiedepolku löytyy Mikkelin kaupungin varhaiskasvatuksen sekä Tiedepolun verkkosivuilta.

Ympäristökasvatuksen toteuttamiseen lähiluonnossa on jokaisessa yksikössä Retkireppu, jonka käyttöön henkilöstöä ovat hanketyössä kouluttaneet varhaiskasvatuksen ympäristökasvattajat. Ympäristökasvatuksen sisällöissä huomioidaan myös matemaattisten valmiuksien kehittyminen.

Kasvan, liikun ja kehityn

Perusteen teksti

Kasvan, liikun ja kehityn -oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikkumisen iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveelle kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikkumisen tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattua liikkumista. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikoja tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikkumisella on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikkumisen ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruokakasvatus tukee kestävää elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Paikallinen tarkennus

Liikuntakasvatus on kokonaisvaltaista, lapsen koko päivän ajalle sijoittuvaa toimintaa, jolla tuetaan lapsen hyvinvointia. Jokaisella lapsella tulee olla päivittäin mahdollisuus liikkumiseen ja liikunnan iloon. Lapsille liikkuminen on vauhdikasta ja/tai fyysisesti haastavaa leikkiä, taitojen kokeilua ja kartuttamista sekä yhteisöön kuulumista. Mikkelin varhaiskasvatusyksiköt ovat mukana Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelmassa, jossa liikuntakasvatusta toteutetaan jokaisen yksikön lähtökohdista, pienin askelin, jatkuvan kehittämisen mallia hyödyntäen. Lasten päivittäisestä liikkumisesta varhaiskasvatuksessa saadaan tietoa Kehittävä palaute -menetelmällä ja arjessa havainnoimalla. Varhaiskasvatusyksiköissä on nimetty liikuntavastaava kehittämistyön jatkuvuuden varmistamiseksi sekä arjen liikkumisen lisäämiseksi. Liikuntavastaavat kokoontuvat alueellisiin tapaamisiin Etelä-Savon Liikunta ry:n (ESLi) verkostossa.

Leikkiympäristöjä suunnitellaan monipuoliset liikkumisen mahdollisuudet huomioiden. Esimerkiksi potkumopot voivat olla osa kaupunkileikkiä tai kaupunkileikki voi jatkua päiväkodin pihalle. Ulkoleikkiympäristöjä kehitetään monipuolisiin leikkeihin innostaviksi yhdessä lasten kanssa. Välineitä liikkumiseen on lapsille tarjolla, ja digitaalisia sovelluksia käytetään myös liikkumiseen. Liikuntavälineiden käyttöön ohjataan ja käyttöä harjoitellaan yhdessä. Yhteisleikkien ohjaamisen tukena käytössä on Leikittäjäliivi tai –pussi yksiköissä sovituilla tavoilla.

Liikkumisen edistämisessä henkilöstö voi toimia erilaisissa rooleissa tekijänä, mahdollistajana, havainnoijana, järjestäjänä ja kannustajana. Yksiköihin voidaan laatia ulkopedagogiikan suunnitelma, jossa huomioidaan myös liikkumisen mahdollisuudet. Liikkumisen yhdenvertaisuutta voidaan kehittää esimerkiksi Liikkumisen inkluusion käsikirjan avulla ja yksikön liikkumiskulttuuria

Liikkuva varhaiskasvatuksen Johtajan työkirjan avulla. Jokainen varhaiskasvatuksen ammattilainen on liikkumisen esimerkki.

Varhaiskasvatuksen arjessa **ruokakasvatukseen** voidaan käyttää Sapere -menetelmää. Saperessa lapset tutustuvat ruokamaailmaan aistimalla, tutkimalla, kokeilemalla, ihmettelemällä ja leikkimällä. Ruokakasvatuksen toimintamalleja kehitetään Mikkelissä esimerkiksi hankkeilla ja osallistumalla valtakunnalliseen ruokakasvatusverkostoon. Ruokakasvatuksen osaamista ja leikillisyyttä voidaan kehittää hyödyntämällä sivustoja, kuten Neuvokas perhe, ruokakasvatus.fi, Ruokatutka ja Maistuva koulu. Nykytila.fi -arvioinnin avulla yksiköiden ruokakasvatusta kehitetään yhteistyössä ruokapalveluiden kanssa. Yksiköissä keskustellaan ruokakasvatuksen kehittämisestä ja sovitaan yhteiset, varhaiskasvatuksen ruokailusuosituksiin ja tutkimustietoon perustuvat toimintatavat ja pedagogiset tavoitteet ruokailuihin. Lasten syömiseen ja ruokailutilanteisiin liittyviin haasteisiin on kehitetty kartoituslomake, joka otetaan käyttöön yhteistyössä huoltajien ja neuvolan kanssa silloin, kun huoli asiasta herää.

Varhaiskasvatuksessa kohdataan lapset sukupuolisensitiivisesti. Mikkelin kaupungin **turvallisemman tilan periaatteita** käsitellään henkilöstön kesken sekä ikätasoisesti lapsiryhmissä, esimerkiksi ryhmän toimintaohjeita sovittaessa. Kehotunnekasvatuksen osaamista ja toteuttamista voidaan vahvistaa Väestöliiton ammattilaisten sivuston materiaaleilla sekä koulutuksilla. Lapset kohdataan myötätuntoisesti, heille mallinnetaan ja heitä ohjataan ystävyys- ja läheisyystaitoihin, kuten myötätuntotekoihin (auttaminen, mukaan pyytäminen, lohduttaminen, jakaminen, suojelu). Lastenkirjallisuutta hyödynnetään teemojen käsittelyssä ja taitojen harjoittelussa.

Turvataitokasvatuksen avulla vahvistetaan lasten omia selviytymiskeinoja, taitoja puolustaa itseään ja pitää huolta omista rajoistaan. Lapsia rohkaistaan myös kertomaan huolistaan aikuisille. Lasten tunne- ja vuorovaikutustaitojen vahvistamiseksi jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä käytetään tunnetaitomateriaaleja. Yksikön vuosisuunnitelmassa kuvataan tunnetaitokasvatuksen säännöllisyys, menetelmät ja toteutus arjen toiminnassa. Varhaiskasvatusaikana voidaan osallistua myös verkkovälitteisiin lasten tunne-, turva- ja mediataitotyöpajoihin. Varhaiskasvatuksessa on käytössä MiniVerso-menetelmä. Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstöä on koulutettu lasten ja nuorten tunnetaito-ohjaajiksi. **Tunne- ja vuorovaikutuskasvatuksen polku** löytyy Mikkelin kaupungin varhaiskasvatuksen verkkosivuilta.

Mikkelin varhaiskasvatuksessa huomioidaan myös liikennekasvatus. Lasten kanssa opetellaan liikenteen sääntöjä sekä turvallista liikkumista varhaiskasvatuksen lähiympäristössä kotiseutuun tutustuen.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Perusteen teksti

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatuslain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä. Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielinään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja pedagogisesti suunniteltuna kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä erilaisissa kasvatus- ja opetustilanteissa. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Lapsen kielen kehitykseen liittyvää suomen/ruotsin kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavaan tukeen (luku 5). Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielien ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Paikallinen tarkennus

Kieli- ja kulttuuritietoinen pedagogiikka on eheytettyä opetusta, joka perustuu leikinomaisuuteen ja lapsen kehitystasosta lähtevään toimintaan. Kielitietoisen pedagogiikan toteuttaminen ja arviointi on osa varhaiskasvatuksenhenkilöstön perustehtävää, ja kielen opetusta antavat ryhmän kaikki aikuiset. Jokaisen varhaiskasvatusyksikön esihenkilö ohjaa yksikkönsä kieli- ja kulttuuritietoista pedagogiikkaa ja kasvatusta. Jokaisessa yksikössä tulisi lisäksi olla valittuna kieli- ja kulttuurivastaava. Kieli- ja kulttuuritietoisen pedagogiikan arvioinnissa ja kehittämisessä käytetään KieliPeda -työvälinettä, paikallista kieli- ja kulttuuritietoisuuden opasta sekä muita tukimateriaaleja.

Suomi toisena kielenä -opetus

Tavoitteena on, että vieras- tai monikielinen lapsi oppii varhaiskasvatuksen aikana suomen kielen perustaitoja. Lapsen vahvuudet ja osaaminen, kiinnostuksen kohteet, tuen tarpeet sekä ominaiset tavat oppia huomioidaan opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Jokainen varhaiskasvatuksen työntekijä on suomen kielen opettaja. Suomen kielen opetus yhdistetään päivittäiseen ja lasta kiinnostavaan toimintaan. Tarvittaessa opetusta voidaan toteuttaa myös yksilö- tai pienryhmäopetuksena. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen suomen kielen opetuksen suunnittelusta ja arvioinnista käyttäen apuna KieliPeda -työvälinettä.

Varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opettaja ohjaa henkilöstöä kieli- ja kulttuuritietoisuudessa, havainnoi lasten kielitaidon kehittymistä ja vastaa monikielisten lasten suomen kielen oppimisen tuesta. Suomi toisena kielenä -opettaja toimii mukana varhaiskasvatuksen arjessa samanaikais- ja/tai yhteisopettajana ryhmässä, yleistä ja ryhmämuotoista tukea toteuttaen.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Perusteen teksti

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylpykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylpynä toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylvyn kaltaisia.

4.7 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Paikallisesti tarkennetaan seuraavia tavoitteita, sisältöjä ja periaatteita huomioiden lasten ikä ja kehitys sekä eri toimintamuotojen ominaispiirteet:

- pedagogisen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen periaatteita sekä seurannan ja arvioinnin käytäntöjä
- varhaiskasvatuksen pedagogisen dokumentoinnin periaatteita ja käytäntöjä
- monipuolisten työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita
- käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä inklusiivisten periaatteiden mukaisesti
- oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä
- lasten mielenkiinnon kohteiden ja osallisuuden huomioon ottamisen tapoja pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa
- eri kieli- ja kulttuuriryhmien varhaiskasvatuksen toteuttamista
- kaksikielisen varhaiskasvatuksen toteuttamista, mikäli sitä järjestetään

- vieras- ja monikielisten lasten suomen/ruotsin kielen oppimisen tukemista
- perheen kielivalintoihin ja äidinkielen tukemiseen liittyvää yhteistyötä ja käytäntöjä.

← Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Lapsen tuki →

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

- Saavutettavuusseloste
- Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

5 Lapsen tuki

Perusteen teksti

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla, lapsiryhmässä toteutetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksen järjestäjä on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan järjestämä varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviensa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama opetus toteutuu pääsääntöisesti ryhmässä toteutettavana opetuksena joko osa- tai kokoaikaisesti. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopetuksena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa. Tukipalveluna järjestettävä erityisopettajan antama konsultaatio ja opetus suunnitellaan lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan, ja se voi olla lyhyt- tai pitkäaikaista ja säännöllistä. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Paikallinen tarkennus

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien tarjoama tuki ja konsultaatio

Mikkelin varhaiskasvatuksessa toimii kiertäviä, yksikkökohtaisia ja ryhmäkohtaisia varhaiskasvatuksen erityisopettajia. He työskentelevät lapsiryhmissä yhdessä henkilöstön kanssa sovitulla tavalla ja voivat tukea ryhmässä myös muita kuin tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat osallistuvat lasten tuen tarpeiden arviointiin ja tuen toteuttamiseen, suunnitteluun sekä arviointiin. Tuki voi olla konsultatiivista tai lapselle yksilöllisesti tai ryhmässä annettavaa. Erityisopettaja voi antaa lapselle tukea jaksoissa tai koko toimintavuoden ajan, ja tuki voi olla osa-aikaista tai kokoaikaista.

Päätös erityisopettajan tuesta ja/tai konsultaatiosta tehdään, jos se on lapselle suunniteltua yleistä tukea. Jos erityisopettajan tuki ja/tai konsultaatio on osa annettavaa tehostettua tai erityistä tukea, tämä kuvataan ko. tuen päätöksessä tai sen liitteissä.

Tulkitsemispalvelut

Mahdolliset hallintopäätösesitykset valmistelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja päätökset tekee erityisvarhaiskasvatuksen koordinaattori.

Apuvälineet

Kun kyse on sairauden, vamman tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarpeellisista apuvälineistä, nämä lapsi saa hyvinvointialue Eloisan apuvälineyksiköstä, eikä niistä tehdä varhaiskasvatuksessa hallintopäätöstä. Päiväkodeissa on käytössä erilaisia lapsen osallistumista ja hyvinvointia tukevia apuvälineitä, kuten kuulosuojaimia, tasapainotyynyjä, hypistelyleluja ja painoleluja, jotka ovat kaikkien lasten saatavilla. Näistä ei tehdä hallintopäätöksiä. Jos tuen tarpeen arvioinnissa todetaan, että lapsi tarvitsee apuvälinettä kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen ja apuväline annetaan lapsen henkilökohtaiseen käyttöön, tehdään tästä hallintopäätös. Hallintopäätöksen tekee erityisvarhaiskasvatuksen koordinaattori.

Avustajapalvelut

Jos tuen tarpeen arvioinnissa todetaan lapsen tarvitsevan lapsikohtaisen tai ryhmäkohtaisen avustajan palvelua, varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee tästä esityksen erityisvarhaiskasvatuksen koordinaattorille, joka tekee asiaa koskevan päätöksen. Päätös avustajapalveluista voidaan tehdä erillisenä yleisen tuen päätöksenä tai se voi sisältyä tehostetun tai erityisen tuen päätökseen. Päätöksentekomenettely on kuvattu luvussa 5.6

5.2 Yhteistyö tuen aikana

Perusteen teksti

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Perusteen teksti

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.

Monialainen yhteistyö

Perusteen teksti

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvonnan ja muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden mahdollisten yhteistyötahojen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Paikallinen tarkennus

Monialainen yhteistyö ja tukitoimien suunnittelu

Tukitoimien suunnitteluun ja huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön osallistuvat ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja ja muu henkilöstö sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Tarvittaessa käynnistetään laajempi monialainen yhteistyö lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tueksi. Yhteistyössä vahvistetaan arjen käytäntöjä ja suunnitellaan lapselle tarkoituksenmukainen tuki.

Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan lastenneuvolan terveydenhoitaja voi osallistua lapsen tuen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun huoltajien suostumuksella. Neuvolan kanssa arvioidaan myös mahdollista kuntoutukseen ohjautumista. Tuen suunnitteluun voi osallistua lisäksi muita varhaiskasvatuksen ulkopuolisia asiantuntijoita. Mikkelissä näitä palveluja tarjoavat Eloisan lasten tutkimuksen, hoidon, kuntoutuksen ja perhetyön asiantuntijat sekä yksityiset terapeutit.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tekevät monialaista yhteistyötä Eloisan asiantuntijoiden kanssa. Tapaamisissa päivitetään yhteydenpitoon ja konsultointiin liittyvät yhteiset käytännöt. Erityisopettajat huolehtivat siitä, että heidän päiväkodeissaan ja vastuuyksiköissään työskentelevillä varhaiskasvatuksen opettajilla on ajantasaiset tiedot sovituista käytännöistä.

Mikkelissä on käytössä pedagogisia järjestelyjä ja tuen muotoja koskevat lomakkeet, joita voidaan hyödyntää lapsen tuen suunnittelussa.

Varhennettu oppivelvollisuus ja siihen liittyvä yhteistyö

Perusteen teksti

Lapsi voi oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi tarvita varhennettua oppivelvollisuutta. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa esiopetuksessa sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on oikeus saada esiopetusta myös varhennettua oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Kokonaiskuvan muodostamiseksi lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tulee tarkastella suhteessa lapsella ilmeneviin tuen tarpeisiin ja oppimisen edellytyksiin. Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa päätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisesta määrätään tarkemmin Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Paikallinen tarkennus

Varhennettu oppivelvollisuus ja myöhennetty koulunaloitus

Varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa olevalle lapselle voidaan tehdä päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta. Esiopetuksessa olevalle lapselle voidaan tehdä päätös koulunaloituksen myöhentämisestä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen valmistelu aloitetaan lapsen ollessa neljä- tai viisivuotias. Varhaiskasvatuksen opettaja tai erityisopettaja aloittaa asian valmistelun keskustelulla huoltajien kanssa. Valmistelussa tehdään yhteistyötä lapsen kanssa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden sekä esi- ja perusopetuksen kanssa. Varhaiskasvatuksen yhteistyötaho perusopetuksessa on Mikkelin perusopetuksen konsultoiva erityisluokanopettaja tai sairaalaopetuksen konsultoiva erityisopettaja. Hänet kutsutaan mukaan keskusteluun jo silloin, kun varhennettua oppivelvollisuutta harkitaan.

Päätöksen valmistelusta ja huoltajien kuulemisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Valmistelu ja kuuleminen toteutetaan samalla tavalla kuin tehostetun ja erityisen tuen päätöksiä tehtäessä. Perusopetuksen erityissuunnittelija tekee päätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta. Lisäksi päiväkodin johtaja tekee esiopetuspäätöksen. Esiopetuksen alkaessa lapselle laaditaan lapsikohtaisen tuen suunnitelma ja tehdään sitä koskeva päätös.

Kun lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta, oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää kuusi vuotta. Lapsella on tällöin oikeus osallistua esiopetukseen viisivuotiaana ja käydä esiopetusta kahden vuoden ajan. Päätöksen esiopetuksen aloittamisesta viisivuotiaana tekevät lapsen huoltajat. Jos lapsi aloittaa esiopetuksen viisivuotiaana, koulunaloitusta ei voida enää myöhentää.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Perusteen teksti

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin annetaan lapsen tarpeen mukaisia tuen muotoja ja tukipalveluita. Tuki voi olla yleistä, tehostettua tai erityistä tukea tuen muotojen ja tukipalveluiden määrästä ja intensiteetistä riippuen. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tuen muodoista, kuten apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen tarve arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa.

Paikallinen tarkennus

Kuvio: Tuki varhaiskasvatuksessa

Kuvio 3. Tuki varhaiskasvatuksessa

Yleisen tuen aloittaminen ja suunnittelu

Lapsen tarvitsema tuki arvioidaan ja suunnitellaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsen tarvitsemat tukipalvelut ja pedagogiset järjestelyt otetaan käyttöön viipymättä ja kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Suunnitelmaa laadittaessa selvitetään lapsen mielipide hänen ikänsä ja kehityksensä mukaisesti ja se huomioidaan suunnitelmassa. Kirjaamisesta vastaa ryhmän

varhaiskasvatuksen opettaja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi osallistua toimenpiteiden suunnitteluun ja varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan yhteistyössä ryhmän henkilöstön kanssa.

Tehostetun ja erityisen tuen aloittaminen ja suunnittelu

Huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja ja tarvittaessa sosiaali- ja terveyspalvelujen asiantuntijoita osallistuvat tehostetun tai erityisen tuen tarpeen arviointiin ja suunnitteluun.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut, työnjako ja arviointi. Suunnitelmaa laadittaessa selvitetään lapsen mielipide hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla, ja se otetaan huomioon suunnitelmassa.

Tehostetun tai erityisen tuen suunnitelma laaditaan yhteistyössä ryhmän henkilöstön, huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa tehostetun tuen alkaessa sekä vuosittain toimintakauden alussa. Suunnitelman kirjaamisesta vastaa ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja tarvittaessa yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Tehostetun tai erityisen tuen päättäminen

Jos tuen arvioinnissa todetaan, että tehostettua tai erityistä tukea ei enää tarvita, tehdään tuen lopettamisesta esitys samalla tavalla kuin sen aloittamisesta. Päätöksen tuen lopettamisesta tekee erityisvarhaiskasvatuksen koordinaattori.

Kun tehostettu tuki päätetään lopettaa, tuki voi tarvittaessa jatkua yleisenä tukena. Kun erityinen tuki päätetään lopettaa, tuki voi jatkua tehostettuna tukena. Tällöin lapselle laaditaan tehostetun tuen suunnitelma.

Yleinen tuki

Perusteen teksti

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä pedagogisista, hoidollisista tai rakenteellisista tuen muodoista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa opetusta.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Tukipalveluista eli varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamasta konsultaatiosta ja opetuksesta sekä tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös myös yleisessä tuessa. Tukipalveluita annetaan yksittäisinä tukimuotoina, mikäli lapsen yksilöllinen kehitys, oppiminen ja hyvinvointi sitä edellyttää.

Paikallinen tarkennus

Varhaiskasvatuksen arki, toimintatavat ja yhteiset käytännöt perustuvat laadukkaaseen pedagogiikkaan, jonka perustalle tuen eri tasot rakentuvat. Yleinen tuki edellyttää suunnitelmallisia pedagogisia, hoidollisia tai rakenteellisia järjestelyjä, jotka suunnitellaan yksittäisen lapsen tarpeiden perusteella osaksi koko ryhmän toimintaa. Hoidolliset järjestelyt (esim. lääkitys, hoitotoimenpiteet) ja tukipalvelut (avustaja, tulkkaus, apuvälineet) voivat olla myös lapselle yksilöllisesti annettavaa tukea, joka toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleistä tukea annetaan lapsen omassa lapsiryhmässä osana tavallista varhaiskasvatustoimintaa, ja sen antamisesta on vastuussa koko ryhmän henkilöstö. Yleinen tuki koostuu laadukkaan arjen pedagogisen toiminnan lisäksi annettavista yksittäisistä tukitoimista.

Lapselle annettava suomi toisena kielenä -opetus (S2) on yleistä tukea.

Tehostettu tuki

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Paikallinen tarkennus

Tehostetulla tuella vahvistetaan varhaiskasvatuksessa jo käytössä olevia lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevia elementtejä. Lapsen yksilöllistä ohjausta voidaan lisätä, ja lapsiryhmän toimintaan voidaan sisällyttää lasta yksilöllisesti tukevia toimintoja. Näitä voivat olla esimerkiksi kielellisiä, motorisia, sosiaalisia tai vuorovaikutustaitoja harjoittavat pienryhmät. Yksilölliset tarpeet huomioidaan oppimateriaalien ja toimintavälineiden valinnassa.

Erityinen tuki

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Paikallinen tarkennus

Erityinen tuki vahvistaa lapsen yksilöllistä ohjausta ja opetusta. Lapsen osallistuminen ryhmän toimintaan edellyttää suunnitelmallisuutta, ja vahva kokoaikainen tuki korostuu. Lapsi tarvitsee erityispedagogista tai hoidollista tukea kehitykseensä ja oppimiseensa. Erityinen tuki sisältää yleisen ja tehostetun tuen toimenpiteiden ja järjestelyjen lisäksi vahvoja rakenteellisia järjestelyjä. Erityisopettaja tukee lasta säännöllisesti lapsiryhmässä tai yksilöllisesti.

Tuen muodot

Perusteen teksti

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuen muodot suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia** ja **hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Mikäli päiväkodissa tai perhepäivähoidossa on tehostettua tai erityistä tukea tarvitseva lapsi, tulee tämä ottaa huomioon lasten tai varhaiskasvatuslain mukaisen henkilöstön lukumäärässä, jollei lasta varten ole henkilökohtaista tai ryhmäkohtaista avustajaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon ja hoivaan. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatuslain mukaisesta tuen tasosta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Paikallinen tarkennus

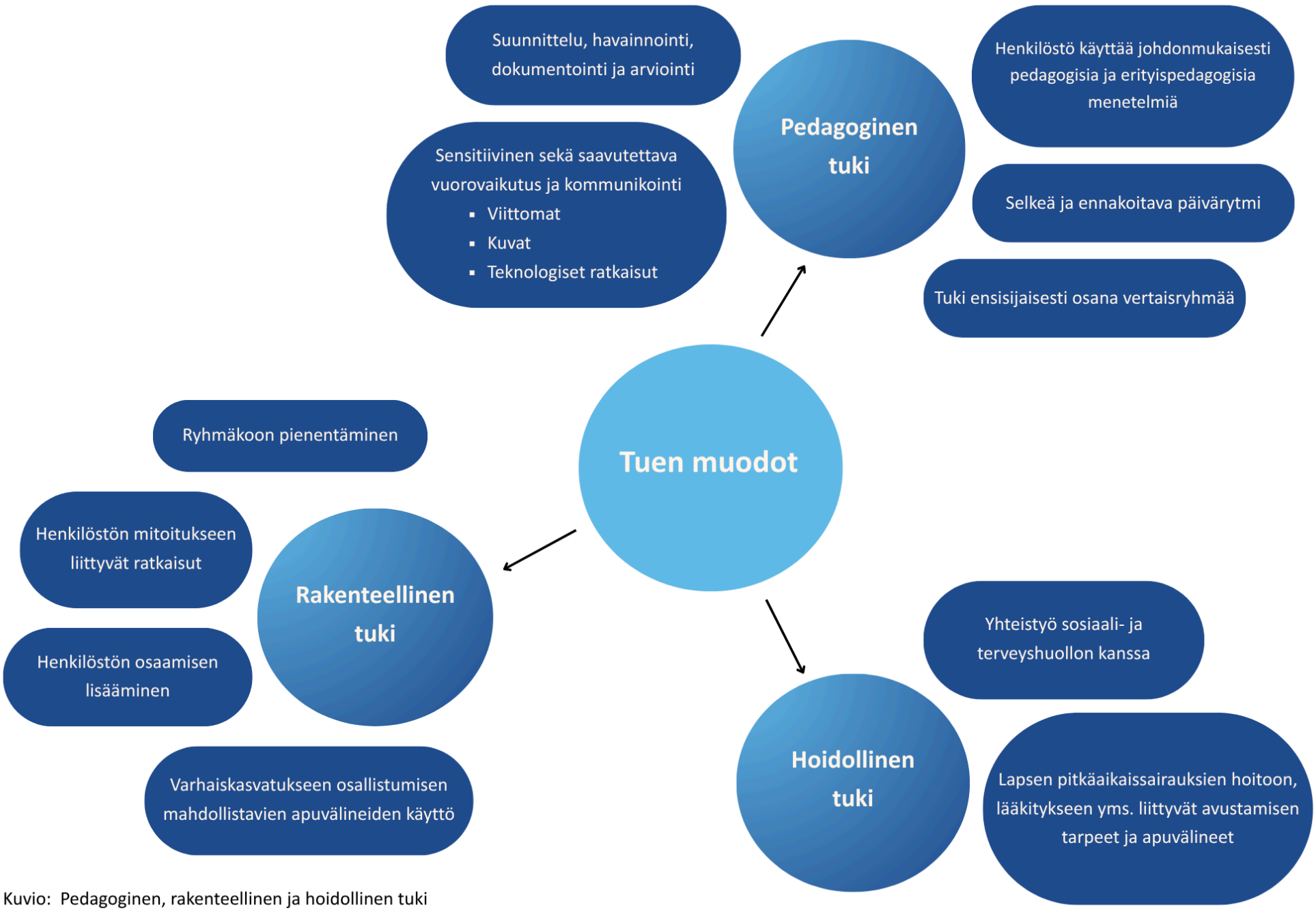

Kuvio 4. Tuen muodot varhaiskasvatuksessa

Pedagogiset tuen muodot

Arjen toiminnot ja päiväjärjestys suunnitellaan selkeiksi ja struktuurit toimiviksi. Omat istuma- ja naulakkopaikat sekä selkeät leikkipaikat sisällä ja ulkona lisäävät turvallisuutta. Toimintaa järjestetään pienryhmissä, ja lasten kanssa sovitaan yhdessä ryhmän säännöistä ja toimintatavoista.

Lapsen tuen tarpeiden mukaan pedagogisia tukimuotoja voivat olla esimerkiksi kuvien käyttö toimintojen ohjaamiseen, vaiheistamiseen ja ennakointiin; tukiviittomien, kuvien ja muiden vaihtoehtoisten kommunikaatiomuotojen käyttö; toiminnan suunnittelu ja tauottaminen lasten tarpeiden mukaisesti; palkitsemisen keinoista sopiminen lasten kanssa ja oppimisympäristöjen muokkaaminen lapsiryhmän tarpeisiin esteettömyys huomioiden.

Mikkelin varhaiskasvatuksessa on käytössään lomake, jota voidaan käyttää apuna tuen tarpeen suunnittelussa ja arvioinnissa.

Rakenteelliset tuen muodot

Mikkelin varhaiskasvatuksessa lapsiryhmää voidaan pienentää tuen tarpeiden mukaisesti. Ryhmissä voi työskennellä lapsikohtaisia avustajia tai ryhmäavustajia. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan myös mukauttaa siten, että joku perushenkilöstöstä toimii lapsen tukena. Kunnallisissa päiväkodeissa on tuettuja ryhmiä, joissa työskentelee neljä kasvatushenkilöä.

Henkilöstön täydennyskoulutustarpeita kartoitetaan vuosittain kehityskeskusteluissa. Koulutusta tarjotaan Mikkelin varhaiskasvatuksen järjestämänä, ja henkilöstöllä on mahdollisuus osallistua myös ulkoisiin koulutuksiin.

Hoidolliset tuen muodot

Etelä-Savon hyvinvointialue Eloisan kanssa tehdään yhteistyötä, kun tarvitaan konsultatiivista ohjausta ja tukea lapsen hoidollisiin tai lääkinnällisiin tarpeisiin. Lyhyt- ja pitkäaikaissairauksissa lapselle laaditaan lääkehoitosuunnitelma. Huoltajat perehdyttävät henkilökunnan tarvittaessa lapsensa lääkehoitoon yhdessä lääkehoidon asiantuntijan kanssa. Lapsen tarvitsemat erityisvälineet ruokailuun, liikkumiseen tai muuhun avustamiseen kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.4 Lapsen tuen arviointi

Perusteen teksti

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta ja tarvittavien tuen muotojen toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Lapsen tuen seuranta, arviointi ja tiedonsiirto siirtymävaiheissa

Yleinen tuki

Yleisen tuen toteutumista ja vaikuttavuutta arvioidaan pedagogisen dokumentoinnin avulla. Jos tuen tarve arvioidaan pitkäkestoiseksi, yleisen tuen keinot eivät riitä tai tuen tarve edellyttää monialaista selvittämistä, yhteistyötä tiivistetään huoltajien, henkilöstön ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa arvioidaan tehostetun tuen aloittamista.

Jos lapsen arvioidaan tarvitsevan kehityksensä tueksi terveydenhuollon arviota, sovitaan huoltajien kanssa yhteydenotosta lastenneuvolaan. Neuvolan yhteydenottolomakkeeseen kirjataan lapsen vahvuudet, tuen tarpeet ja mahdolliset toiveet monialaiselle yhteistyölle. Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös muiden sosiaali- ja terveyspalvelujen asiantuntijoiden kanssa.

Yleisen tuen antamisesta ei järjestetä erillistä siirtopalaveria, vaan tiedot siirtyvät lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mukana.

Tehostettu ja erityinen tuki

Tehostetun ja erityisen tuen toteutumista, vaikuttavuutta ja jatkamista arvioidaan vuosittain keväällä ennen toimintakauden päättymistä. Jos tehostettu tai erityinen tuki aloitetaan keväällä, ensimmäinen suunnitelman arviointi tehdään syksyllä samalla, kun laaditaan suunnitelma tulevaksi toimintakaudeksi. Arvioinnin kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Kun lapsi siirtyy varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, toiseen varhaiskasvatusyksikköön tai uuteen ryhmään, siirretään tieto lapsen vahvuuksista, kehitystä ja oppimista tukeneista toimintatavoista ja menetelmistä sekä niistä asioista, joissa lapsi tarvitsee edelleen tukea ja harjoitusta. Myös tieto mahdollisista apuvälineistä, tulkitsemispalveluista ja avustamispalveluista siirretään uuteen yksikköön.

Varhaiskasvatuksessa tehostettua tai erityistä tukea saaneiden lasten tiedot siirretään erillisissä tiedonsiirtopalavereissa. Palavereihin osallistuvat varhaiskasvatuksen opettaja, vastaanottavan esiopetuksen tai varhaiskasvatusryhmän opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja tehostetun tuen osalta tarvittaessa ja erityisen tuen osalta aina, lapsen kanssa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon toimijat sekä lapsen huoltajat.

5.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Perusteen teksti

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, tuen muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tuen muotojen ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi sisältää perustelut siitä, millaisista tuen muodoista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat lapsen tarpeen mukaan:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveyspalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta.

Paikallinen tarkennus

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan, huoltajan ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa suunnitelman laatimiseen voivat osallistua myös lapsen kanssa työskentelevät sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät. Suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet, mielenkiinnon kohteet, tarvittava

tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut, työnjako ja arviointi. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan moniammatillinen ja monialainen yhteistyö. Kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettaja. Suunnitelmaa tarkennetaan tarvittaessa ja arvioidaan yhdessä huoltajan kanssa vähintään kerran vuodessa.

5.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Perusteen teksti

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Huoltaja voi tehdä päätöksestä oikaisuvaatimuksen. Päätökseen on liitettävä ohje oikaisuvaatimuksen tekemiseen. Päätös on aina perusteltava. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tukipalvelut.

Varhaiskasvatuslain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveyspalveluista, kuten lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Paikallinen tarkennus

Esityksen valmistelu ja kuuleminen

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee esitykset tehostetun tai erityisen tuen aloittamisesta tai lopettamisesta sekä tukipalveluista. Erityisopettaja järjestää myös huoltajien kuulemisen.

Tuen aloittamiseksi järjestetyssä palaverissa huoltajille annetaan tietoa tuesta ja päätösprosessista sekä sovitaan kuulemisesta, joka järjestetään aikaisintaan viikon kuluttua palaverista. Palaverissa selvitetään huoltajille kuulemisen tarkoitus (Hallintolaki 434/2003, 34 §).

Kuulemiskutsu lähetetään huoltajille ensisijaisesti varhaiskasvatuksen sähköisen järjestelmän kautta. Ellei huoltajilla ole mahdollisuutta käyttää järjestelmää, kutsu voidaan lähettää sähköpostitse tai viimesijaisesti esittää kirjallinen kutsu edellä mainitussa palaverissa, jolloin huoltajilta pyydetään allekirjoitus kutsun vastaanottamisesta. Kuulemiskutsusta on käytävä ilmi kuulemisen aihe ja lainkohta, johon kuuleminen perustuu.

Ennen kuulemistilaisuutta huoltajille varataan riittävästi aikaa tutustua asiaa koskeviin asiakirjoihin, kuten lapsen tuen suunnitelmaan, joko varhaiskasvatuksen sähköisessä järjestelmässä tai paperitulosteena. Kuulemistilaisuudessa asiakirjat käydään huoltajien kanssa läpi, varmistetaan että he ovat saaneet riittävästi tietoa lapselle suunnitellusta tuesta ja annetaan heille mahdollisuus esittää mielipiteensä. Huoltajilta pyydetään allekirjoitus esitykseen sen vahvistamiseksi, että he ovat saaneet riittävästi tietoa ja heille on annettu mahdollisuus tulla kuulluiksi.

Kuulemistilaisuuteen osallistuminen on vanhemmille vapaaehtoista, ja he voivat antaa mielipiteensä myös kirjallisesti viestinä sähköisen järjestelmän kautta tai paperitulosteena kuulemispäivämäärään mennessä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimittaa kirjallisen mielipiteen esityksen mukana päätöksentekoon, ja tallentaa esityksen sekä mahdollisen paperille kirjoitetun mielipiteen digitaalisessa muodossa lapsen vasun liitteeksi.

Huoltajat voivat myös olla käyttämättä kuulemisoikeuttaan, ja asia voidaan ratkaista, vaikka huoltajat eivät osallistuisi kuulemiseen.

Hallintopäätös

Hallintopäätökset tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä mahdollisista yleisen tuen tukipalveluista tekee erityisvarhaiskasvatuksen koordinaattori.

Tiedoksianto

Hallintopäätös annetaan huoltajille tiedoksi ensisijaisesti Suomi.fi-palvelun kautta. Jos huoltajilla ei ole mahdollisuutta käyttää Suomi.fi-palvelua, päätös voidaan lähettää heille postitse.

Oikaisuvaatimus

Huoltaja voi vaatia oikaisua hallintopäätökseen tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista. Hallintopäätöksen oheen liitetään valitusosoitus mahdollista oikaisuvaatimusta varten.

5.7 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Paikallisesti tarkennetaan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisesti tarkennetaan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- tukipalveluiden järjestämiseen liittyvät paikalliset käytännöt
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- varhennetun oppivelvollisuuden tarpeen arviointi sekä siihen liittyvän yhteistyön rakenteet ja käytännöt
- toiminta siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tuen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin kannalta välttämättömien tietojen siirtämiseen ja vaihtamiseen liittyvät käytännöt sekä niihin liittyvät yhteistyökäytännöt
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisesti määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

← Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus →

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

› Saavutettavuusseloste
› Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

6 Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Perusteen teksti

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja tässä perusteasiakirjassa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

6.1 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva paikallinen suunnittelu voi olla omaleimaista, mutta se ei voi olla ristiriidassa varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkentaa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen liittyvät varhaiskasvatuksen arvoperustaa, pedagogisia periaatteita ja ratkaisuja täydentävät näkökulmat
- miten nämä näkökulmat tulevat esille varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, työtavoissa ja pedagogisessa toiminnassa.

Paikallinen tarkennus

Kunnallisessa varhaiskasvatuksessa ei tarjota vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Yksityiset palveluntuottajat kuvaavat mahdollisen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuksen toteuttamista tämän luvun mukaisesti omavalvontasuunnitelmassaan, verkkosivuillaan sekä vuosisuunnitelmissaan. Palveluntuottaja tiedottaa huoltajia varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteista perheiden hakeutuessa palveluun sekä toiminnassaan.

← Lapsen tuki

Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa →

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

- Saavutettavuusseloste
- Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.

Mikkelin varhaiskasvatussuunnitelma 2026

OPH-700-2022

Olet esikatselutilassa. Suunnitelmaa ei ole vielä julkaistu.

7 Arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Perusteen teksti

Arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain, varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja perusteita tarkentavan paikallisen suunnittelun toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatuslain toteutuminen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätyt periaatteet, sisällöt ja tavoitteet. Varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen. Varhaiskasvatuksen arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, säännöllistä ja jatkuvaa. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää ja laadunhallintaa. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Lapsen varhaiskasvatusta arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsille ja huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa varhaiskasvatuksen arviointiin ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon varhaiskasvatuksen ja pedagogisen toiminnan kehittämisessä.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Perusteen teksti

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä edistää lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Suunnitelmallisen varhaiskasvatuksen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisella ja paikallisella tasolla.

Kansallisen tason arviointien tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sen toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä-, yksikkö-, toimipaikka- ja lapsiryhmätason arviointikokonaisuudesta ja arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikkötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on toimipaikassa järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö, oppimisympäristöt tai kielen kehityksen tukeminen. Lapsen tuen (luku 5) toteutuminen on

keskeinen arvioinnin kohde. Arvioinnin ja kehittämisen jatkuvaan prosessiin kuuluu tärkeänä osana pedagoginen dokumentointi (luku 4.2).

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Arvioinnilla edistetään lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin edellytyksiä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut pedagogisen toiminnan tavoitteet on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen tuen arviointi sisältyy lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti tarkennettavat asiat ohjaavat paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnin suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen järjestäjä kehittää varhaiskasvatuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia sekä sitä kautta niiden laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Paikallinen tarkennus

Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään suunnitelmallisesti osana laadunhallintaa. Kehittävää arviointia toteutetaan jatkuvuuden periaattein kunta-, yksikkö-, ryhmä- ja yksilötasoilla varhaiskasvatuksen järjestäjän, henkilöstön, lasten, perheiden ja monialaisen yhteistyön näkökulmista. Arviointi perustuu kuntatason tiedonkeruuseen, henkilöstön itsearviointeihin, havaintoihin, keskusteluihin ja koulutuspalautteisiin, lasten kokemuksiin ja aloitteisiin, pedagogiseen dokumentointiin sekä huoltajien kanssa käytäviin keskusteluihin ja heiltä saatuun palautteeseen. Arvioinneista saatua tietoa hyödynnetään laadun varmistamisessa ja kehittämisessä varhaiskasvatuksen järjestäjän tasolla sekä yksiköiden ja tiimien toiminnassa.

Kuntataso

Arviointien toteuttamisessa ja arviointitiedon kokoamisessa käytetään valtakunnallista sähköistä laadunarviointijärjestelmä Valssia, jonne kootaan kuntatason yhteenveto arvioinneista vuosittain. Kehittämisen tueksi tietoa kootaan myös lapsivaikutuksia esiin tuovalla Kehittävä palaute -menetelmällä, asiakaspalautteilla, henkilöstön koulutuspalautteilla ja työhyvinvointikyselyillä. Lisäksi arvioidaan monialaista yhteistyötä, yksiköiden toimintaa ja resursseja, tuen toteutumista ja järjestämisen käytäntöjä.

Arvioinnit julkaistaan Mikkelin kaupungin verkkosivuilla. Lisäksi arvioinneista tiedotetaan henkilöstöä erillisissä tilaisuuksissa tai koulutuksissa. Vuosittain koottava varhaiskasvatuksen laaturaportti esitellään päättäjille sivistyslautakunnassa sekä julkaistaan henkilöstölle.

Varhaiskasvatuksen johtoryhmä, kehittämisryhmät sekä päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien tiimit keskustelevat arviointien toteuttamisesta, saadusta arviointitiedosta, vahvuuksista ja kehittämisen painopisteistä sekä laadusta säännöllisesti.

Arviointitiedon avulla varhaiskasvatuksen kehittämiselle asetetaan vuosittaiset tavoitteet. Lisäksi tarkastellaan käytäntöjä ja niiden toimivuutta sekä ajantasaisuutta, tuotetaan tarpeen mukaista tukimateriaalia henkilöstölle ja johdolle, tunnistetaan toiminnan vahvuudet sekä suunnitellaan ja kohdennetaan täydennyskoulutusta.

Kunnallisten perhepäivähoitajien kanssa käydään kehityskeskustelut vuosittain. Perhepäivähoitajat suunnittelevat toimintaa ja sen tavoitteita lasten vasujen sekä huoltajien toiveiden ja palautteiden pohjalta.

Yksityisen varhaiskasvatuksen ja perhepäivähoidon laatua seurataan vuosittaisilla valvontakäynneillä.

Avoimen varhaiskasvatuksen laatua tarkastellaan ja kehitetään toimintasuunnitelmien, asiakaspalautteiden, kävijätilastojen sekä henkilöstön kehityskeskustelujen avulla.

Yksikkötaso

Yksikkökohtaiset tavoitteet asetetaan kerätyn arviointitiedon pohjalta vuosisuunnitelmissa. Tavoitteiden toteutumista arvioidaan jatkuvuuden periaatteiden. Arviointi kirjataan vuosisuunnitelmaan ja palautetaan varhaiskasvatusjohtajan luettavaksi toukokuun lopussa.

Valssi-arviointien yhteydessä Valssi-toteuttajina toimivat yksiköiden johtajat järjestävät henkilöstön arviointikeskusteluja tiimikeskustelujen jälkeen. Keskusteluissa käsitellään yksikön toiminnan vahvuuksia sekä kehittämiskohteita suhteessa varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ja kuntakohtaisiin koonteihin. Keskusteluista kootaan yksikön lähitulevaisuuden kehittämisen painopisteet, jotka kirjataan vuosisuunnitelmaan. Kehittämiselle määritellään toimenpiteet, aikataulu, vastuuhenkilöt ja seuranta. Päiväkodin johtaja kirjaa yksikön arviointiyhteenvedon Valssi-järjestelmään.

Arviointia tehdään yksiköiden pedagogisissa ja talon palavereissa sekä kehittämispäivissä. Täydennyskoulutuksiin osallistumista suunnitellaan yhdenvertaisesti huomioiden yksikön ja henkilöstön kehittämistarpeet. Täydennyskoulutuksista saatava tieto ja osaaminen tuodaan työyhteisön käyttöön yksikössä sovituin tavoin.

Toimintaa suunnitellaan ja arvioidaan myös vuosisuunnitelmassa kuvattavan pedagogisen dokumentoinnin sekä huoltajakyselyiden, asiakaspalautteiden ja Kehittävä palaute –raporttien avulla.

Ryhmä- ja tiimitaso

Lapsiryhmien tiimit arvioivat säännöllisesti omaa pedagogista toimintaansa, oppimisympäristöjä, toimintakulttuuria sekä lasten osallisuuden toteutumista tiimipalavereissaan sekä yksikön kehittämispäivissä ja palavereissa.

Tiimisopimuksessa määritetään tiimin yhteistyön ja toiminnan periaatteet. Tiimisopimuksen avulla arvioidaan yhteistyön toteutumista toimintavuoden aikana.

Tiimipalavereissa käydään pedagogista keskustelua ja käsitellään muun muassa viimeaikaisia onnistumisia, tulevia vastuita ja yhteisesti tiedotettavia asioita.

Pedagogiikan toteuttamisen tueksi tiimeillä on käytettävissä tukimateriaaleja ja koulutuksia. Paikallinen *Laadukas pedagogiikka arjessa* –lomake auttaa tarkastelemaan ja kehittämään arjen käytäntöjä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lisäksi käytettävissä on *Tuen suunnittelu ja arviointi* –lomake, *KieliPeda -työväline* oppimisympäristöjen suunnitteluun, lapsen kielimaailman tarkasteluun ja monikielisen lapsen suomen kielen taitojen seurantaan sekä materiaaleja pedagogiikan havainnointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Suunnittelua, arviointia ja kehittämistä tehdään yhdessä lasten kanssa muun muassa lapsia kuulemalla ja lasten aloitteisiin vastaamalla, lastenkokouksissa, tuumaustauoilla, leikkipedagogiikan keinoin, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun työkaluilla sekä Kehittävä palaute –raporteista ja koulutuksista saatavan tiedon avulla. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tukimateriaalia Lasten osallisuus varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja arvioinnissa voidaan hyödyntää toiminnan kehittämisessä.

Huoltajaillat ja -tapahtumat, perhetapahtumat, päivittäiset keskustelut ja lasten vasu –keskustelut huoltajien kanssa, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu sekä ryhmä- ja yksikkökohtaiset kyselyt edistävät huoltajien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Yksiköissä voidaan järjestää myös esimerkiksi pihatalkoita, joissa leikkiympäristöjä kehitetään yhdessä perheiden kanssa.

Lapsiryhmätiimit voivat laatia toimintansa tueksi ryhmävasun, toimintasuunnitelman tai muita arkea jäsentäviä suunnitelmia.

Yksilötaso

Lapsen vasu on keskeisin yksilötason arviointiasiakirja. Lapsen mielipiteitä ja näkemyksiä selvitetään esimerkiksi havainnoimalla, keskustelemalla, kuvien avulla, tuumaustauoin, sosiogrammilla sekä lapsiryhmässä tehtävillä arvioinneilla. Lapsen näkemysten kirjaamisesta huolehtivat sekä henkilöstö että huoltajat. Huoltajat kirjaavat lapsen vasuun omia havaintojaan, kokemuksiaan, toiveitaan ja odotuksiaan varhaiskasvatukselle. Lisäksi huoltajien osallisuus toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin toteutuu yhteisissä tapahtumissa, huoltajailloissa ja päivittäisissä keskusteluissa. Lapsiryhmissä ja yksiköissä voidaan tehdä pienempiä kyselyjä tai äänestyksiä, joissa lapset ja huoltajat pääsevät yhdessä ja erikseen osallistumaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun.

Osana lapsen vasua tehdään tarvittaessa tuen toteuttamisen suunnittelua ja vaikuttavuuden arviointia. Arviointia tehdään tarpeen mukaan monialaisesti yhteistyössä hyvinvointialueen toimijoiden kanssa.

Henkilöstö arvioi ammatillista osaamistaan ja toimintaansa Valssin itsearvioinnein, kehityskeskusteluissa ja täydennyskoulutuksissa sekä arjessa työtä kehittäessään.

7.2 Paikallisesti tarkennettavat asiat

Perusteen teksti

Paikallisesti tarkennetaan perusteissa kuvattuja varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin ja kehittämisen periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi tarkennetaan

- miten varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden määräämien tavoitteiden toteuttamista ja toteutumista arvioidaan paikallisesti
- miten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden sekä tarkentavan paikallisen suunnittelun toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja eri arviointikokonaisuuden tasoilla
- miten varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen
- miten lasten mielipiteet selvitetään ja otetaan huomioon varhaiskasvatusta arvioitaessa
- miten huoltajille annetaan mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin ja kehittämiseen
- miten lapsen tuen toteutumista seurataan, arvioidaan ja kehitetään systemaattisesti päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa

- miten lapsilta, huoltajilta ja muilta yhteistyötahoilta saatua palautetta kerätään ja hyödynnetään laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- miten arvioinnissa saatuja tietoja hyödynnetään varhaiskasvatuspalvelujen johtamisessa ja kehittämisessä
- miten arvioinnin keskeiset tulokset julkistetaan.

← Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

ePERUSTEET
eGRUNDER

ePerusteet-palvelusta löytyvät kaikki valtakunnalliset opetussuunnitelmien, tutkintojen ja koulutusten perusteet. Palvelussa on myös paikallisia opetussuunnitelmia ja tutkintojen toteutussuunnitelmia.

- Saavutettavuusseloste
- Siirry virkailijanäkymään

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Opetushallitus ylläpitää ePerusteet-palvelua ja vastaa valtakunnallisten määräysten ja suositusten oikeellisuudesta. Koulutuksen järjestäjät ylläpitävät palvelussa varhaiskasvatus-, opetus- ja toteutussuunnitelmiaan. Tietojen oikeellisuuden voi tarkistaa kyseiseltä koulutuksen järjestäjältä.